

VÄRMLAND VÄXER

– OCH KÄNNER INGA GRÄNSER

INNEHÅLL

Förord	4
Inledning	6
Vision 2020	10
Visionens byggstenar	12
Insatsområden och strategier	14
<i>Ledarskap</i>	16
<i>Innovativa miljöer</i>	21
<i>Kompetensförsörjning</i>	26
<i>Tillgänglighet</i>	30
<i>Livskvalitet</i>	34
Analys	39
Uppföljning och lärande	62

FÖRORD

Tillsammans bygger vi vår region. Om vi vill skapa ett försprång inför framtiden gör vi klokt i att bygga vidare på mänskliga relationer, kompetenser och andra viktiga tillgångar. Samtidigt behöver vi skapa en bild av hur morgondagen kan komma att se ut – och hur vi vill att den ska se ut.

Dokumentet som du håller i din hand – *Värmland växer – och känner inga gränser 2009–2013*¹ – är Värmlands regionala utvecklingsprogram. Programmet bygger på erfarenheter från det regionala tillväxtprogrammet Hållbar värmländsk växtkraft 2004–2007.

Vi har lärt mycket av det tidigare programmet. Men sedan det skrevs har mycket i Värmland och omvärlden förändrats – liksom den spelplan och de spelregler som vi måste förhålla oss till.

Programmet *Värmland växer* syftar till att skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt. Tillväxt ska inte ses som ett självändamål utan som ett medel för att vidareutveckla den värmländska livskvaliteten.

Att utveckla en region är en långsiktig process där många aktörer måste involveras. Vi har mycket att vinna på en bred och öppen diskussion om vägval och strategier inför framtiden. För att genomföra de ambitioner som uttrycks i programmet krävs ett väl utvecklat samspel mellan olika delar av samhället.

¹ Programmet *Värmland växer – och känner inga gränser 2009–2013* benämns hädanefter *Värmland växer*.

Det är helheten av aktörer, individer, processer, program och verksamheter som påverkar utvecklingen.

Region Värmland har regeringsuppdraget att utarbeta ett regionalt utvecklingsprogram, men arbetet har skett i en dialog där många organisationer och samverkansgrupper med flera hundra personer deltagit. Det har varit en process där alla bidragit med sin kunskap, sina synpunkter och sina idéer.

För att mobilisera den kraft som behövs för att Värmland ska växa och nå framgångar behövs en gemensam vision. I detta dokument presenteras för första gången en gemensam vision för hela regionen att arbeta för.

Visionen och strategierna har formats ur vårt arbete med att förstå samtiden, framtiden och vår egen plats i den.

Vi vill tacka alla dem som deltagit i processen. Nu arbetar vi tillsammans vidare utifrån **Värmland växer**. Programmet är ett viktigt underlag för alla de beslut och vägval – inte minst i kommunerna, landstinget och Region Värmland – som tillsammans formar vår framtid.

Tomas Riste

Göran Nilsson

INLEDNING

UPPDRAG

Regeringen har beslutat att ett regionalt utvecklingsprogram skall utarbetas i varje region² som grund för tillväxarbetet. Det regionala tillväxarbetet syftar till att skapa en hållbar regional tillväxt och utveckling. I Värmland är kommunförbundet Region Värmland det organ som har getts ansvaret att samordna och ta fram ett sådant program.³ Region Värmland har även erhållit detta uppdrag från sina medlemmar. I egenskap av samverkansorgan ska Region Värmland leda det regionala tillväxarbetet i regionen.

Enlighet regeringens riktlinjer ska programmet beakta de nationella målen för den regionala tillväxtpolitiken. Regeringen har tolkat och konkretiserat Lissabonstrategin och Göteborgsagendan i de två vägledande dokumenten för detta sammanhang. Dessa är den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 samt den nationella strategin för hållbar utveckling.

Det regionala utvecklingsprogrammet *Värmland växer* ska fungera som regionens gemensamma plattform och långsiktiga planeringsdokument för det regionala tillväxarbetet. Programmet ska ange regionens mål, inriktningar och prioriteringar.

Aktörerna på den regionala arenan kan tillsammans bidra till regionens utveckling. Programmet ska bidra till att nå en bättre samordning och effektivare samhandling mellan de aktörer som arbetar med frågor som påverkar regionens långsiktiga utveckling. Via programmet binds olika utvecklingsprocesser samman.

För att säkerställa en ökad hållbar tillväxt i regionen är det viktigt att lokala, regionala och statliga prioriteringar samspekar.

² Begreppet region kan definieras på olika sätt och ges olika betydelse. I detta dokument sammanfaller begreppet "region" geografiskt med Värmlands län men i vissa fall kan det vara relevant att se regionen Värmland som funktionellt sett större än länet.

³ SFS 2007:713 Förordningen om regionalt tillväxarbete

Programmet kan därför fungera som verktyg och utgångspunkt för lokala och statliga prioriteringar.

I *Värmland växer* finns två tidsaspekter, dels programmets genomförandeperiod, dels efter genomförandeperioden.

Genomförandeperioden sträcker sig från 2009 till och med 2013. Detta för att programmet ska följa EU:s sjuåriga budgetcykel som för närvarande löper under perioden 2007–2013.

Programmets tidshorisont ligger längre bort än vad genomförandeperioden sträcker sig. Det av två skäl. Det första är att de insatser som vi gör i Värmland fram till år 2013 tidigast kan komma att nå sin fulla effekt år 2020 eller till och med senare. Det andra är att vi valt att arbeta mot en vision. Det är rimligt att anta att det krävs minst tio år innan vi kommit en bit på väg mot att förverkliga visionen.

ÖVERGRIPANDE MÅL

Programmets övergripande mål är att verka för en ökad hållbar tillväxt med syfte att skapa de bästa förutsättningarna för en god livskvalitet.

Livskvaliteten påverkas av en rad faktorer. Tillgång till arbete och tryggad försörjning är kanske den viktigaste. Ett konkurrenskraftigt näringsliv som ger arbetstillfällen och genererar resurser ger förutsättningar för god livskvalitet.

Programmet definierar hållbar tillväxt utifrån att dagens behov ska kunna uppfyllas, samtidigt som utvecklingen ska lägga grunden för framtida generationers välbefinnande. I begreppet ”hållbar” avser vi ekonomisk, social, och miljömässig hållbarhet. Samtliga tre dimensioner ska genomsyra vårt arbete med att skapa ett konkurrenskraftigt Värmland. Dimensionerna påverkar varandra ömsesidigt och de är mångfacetterade.

Utvecklingen sker allt snabbare i vår omvärld och vår regions framtida konkurrenskraft avgörs utifrån vår förmåga till förnyelse och innovation. *Värmland växer* lyfter därför särskilt fram vikten av att öka inflödet av idéer och innovationer i regionen. Innovationer och ekonomisk tillväxt har en stark korrelation. Vi ser också att innovationer skapar mervärde och möjligheter för den miljömässiga och sociala dimensionen att utvecklas. Innovation är därför en ledstjärna i programmet.

Vi definierar innovation som nya produkter, nya processer, nya organisatoriska former och nya marknader.⁴ Att bidra till att öka inflödet av idéer och antalet innovationer fångas särskilt i insatsområdet *Innovativa miljöer* men berör alla insatsområden i programmet.

Strategin *Gränsöverskridande regionala ledarskapet* har betydelse för utvecklingen inom alla andra insatsområden och strategier och är därför den högst prioriterade strategin i programmet.

PROGRAMMETS DISPOSITION

I det här dokumentet redovisar vi vision, mål, insatsområden samt de utvecklingsstrategier som ska tillämpas för att nå visionen.

Dokumentet redogör även för vilka omvärldsfaktorer som bedöms påverka den hållbara tillväxten i Värmland samt ett antal internationellt konkurrenskraftiga tillgångar och kompetenser som vi bör vidareutveckla och satsa på för att nå en hållbar utveckling. Avslutningsvis redovisas programmets utgångspunkter och process.

I dokumentet fokuserar vi på att lägga basen för vad vi ska göra. Programmet pekar inte ut enskilda aktörer eller projekt utan fokuserar på olika funktioner och processer som är värdefulla för regionens utveckling. Ansvar, aktörsroller och konkreta aktiviteter identifieras i programmets handlingsprogram.

⁴ Schumpeter, Joseph (1934). The theory of Economic Development

Till *Värmland växer* finns även en bilaga knuten som redogör för underliggande analyser. Till programmets insatsområden och utvecklingsstrategier utarbetas särskilda handlingsprogram. Tidsperspektivet i dessa program är ett till tre år – beroende av område och fråga.

**“Utvecklingen sker allt snabbare i vår omvärld
och vår regions framtida konkurrenskraft
kommer att avgöras utifrån vår förmåga till
förnyelse och innovation.”**

VISION 2020

Inom ramen för det regionala utvecklingsprogrammet har en vision tagits fram av förtroendevalda, ledare i näringslivet, offentlig förvaltning och värmländska ungdomar. Visionen är det Värmland vi vill leva och verka i år 2020.

Att ha en vision i ett förändringsarbete är viktigt. Den lägger grunden för vilket samhälle vi vill bidra till att utveckla. En vision stakar ut inriktningen inför framtiden och skapar handlingsberedskap. Vision är en önskvärd bild av framtiden. Den ger mening, identitet och energi. Visionen skapar alternativ till det som har varit och komma skall.

Värmland växer och känner inga gränser är regionens övergripande vision.

Vår vision:

VÄRMLAND VÄXER OCH KÄNNER INGA GRÄNSER

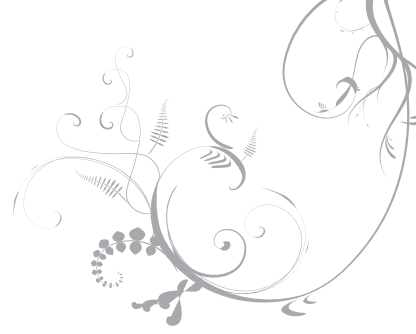
Värmland växer på många sätt. Mångfald, kompetens och upplevelser får oss att växa som människor.

Kunskap och innovation ger våra företag en stark position i världen.

Vi kliver över invanda gränser. Av alla slag, varje dag och överallt. Vi vågar utmana oss själva. Vi lever i ett samhälle där alla kommer till sin rätt. Kvinna som man, inflyttare som värmlänning, barn som vuxen.

Världen mår bra av mer Värmland och Värmland av mer värld.

Värmland växer och känner inga gränser!

År 2020 är Värmland en omtalad region. Vi syns och vi märks. Vi har helt enkelt vuxit. Vi har troligen inte vuxit befolkningsmässigt men vår attraktionskraft har stärkts. Allt fler högutbildade söker sig till regionen, inte bara mot bakgrunden att vi har attraktiva arbetsplatser med framtidstro utan också för vår goda livskvalitet. Regionens skattekraft har ökat och så även vår regionexport. Allt fler värmlänningar väljer högre utbildning. Genom våra offensiva satsningar på att ta vara på allas kompetens har fler kunnat gå uppåt i försörjningstrappan och ohälsotalen har sjunkit. Näringslivet har differentierats och detta har varit möjligt genom att vi skapat förnyelse inom våra styrkeområden. I regionen finns världsledande företag som inte bara ser det som attraktivt att förlägga produktion här utan även forskningsresurser. De vet att vi har kommit långt i vårt arbete att få ett fungerande innovationssystem i regionen. Värmland har skaffat sig en position som en region som står för nya idéer och som satsar. Vi kännetecknas av ett regionalt ledarskap som stakar ut vägen.

Vi har antagit vår största utmaning – att bli en öppnare region. Vi ser nyttan av mångfalden. Vi har vågat bryta invanda tankemönster och funnit nya gränssnitt där kompetenser från olika områden möts. Vi tänker inte i stuprör och vi ser inte geografiska hinder vare sig nationellt eller internationellt.

Världen ser att Värmland ger avtryck.

VISIONENS BYGGSTENAR

Den övergripande visionen har brutits ner till fem byggstenar - en för varje insatsområde i programmet. Därigenom får varje insatsområde en specifik riktninggivare att förhålla sig till.

LEDARSKAP

ÖPPET OCH TILLSAMMANS – MED FOKUS PÅ HANDLING

Vi hämtar kraften ur att arbeta tillsammans. Traditionella mönster är till för att brytas. Mångfald gör oss starkare.

Vi har många naturliga mötesplatser där vi kan diskutera och enas om vart vi vill. Sedan är vägen till handling alltid kort.

Värmland växer och känner inga gränser – genom samverkan och handling.

INNOVATIVA MILJÖER

FÅNGA MÖJLIGHETER – OCH SKAPA DET NYA

Vi har och kan redan mycket. Ur dagens företagande växer det nya fram.

Vi blandar kunskap och idéer. Vi har blick för det kommande. För det innovativa och hållbara. De annorlunda möjligheterna.

Vi väntar inte på att någon annan ska göra det. Genom att vara aktiva och kunniga utsätter vi oss för fler bra möjligheter och skapar därmed tur.

Värmland växer och känner inga gränser – genom innovationer och handlingskraft.

KOMPETENS- FÖRSÖRJNING

NYFIKET LÄRANDE – FÖR EN GEMENSAM FRAMTID

Framtiden ställer krav. Ju mer vi kan, desto bättre kan vi möta kraven.

Vi tar vara på allas resurser, hela livet. Det går alltid att lära nytt.

Vi har en gemensam bild av vad vi vill uppnå. Lärandet är ett av de viktigaste verktygen för att nå dit.

Värmland växer och känner inga gränser – genom nyfikenhet och lärande.

TILLGÄNGLIGHET

LÄTT ATT RÖRA SIG – MED MILJÖN I TANKARNA

Vi är en del av världen. Världen ska lätt kunna ta sig till oss – och vi till den.

Värmland är i rörelse. Många av oss reser i vardagen. Då ska allting samverka – från taget och bilen till cykeln och mopeden.

Det ska vara lätt att resa och lätt att välja alternativ som är bra för miljön.

Värmland växer och känner inga gränser – i rörelse och med ansvar för framtiden.

LIVSKVALITET

LIVET ÄR NU – OCH I MORGON

Ur vattnet och skogen hämtar vi kraft och ro.

På gator och torg, i affärer och arenor möter vi myllret och mångfalden.

Kultur gör livet större och kreativitet gör arbetet roligare. Vi lever ett gott liv i dag och lägger grunden för en hälsosam framtid. I Värmland odlar vi livslusten.

Värmland växer och känner inga gränser – genom livsmiljöer med möjligheter.

INSATSONMRÅDEN OCH STRATEGIER

För att nå vår vision för Värmland – *Värmland växer och känner inga gränser* – har fem insatsområden formulerats. Genom att kraftsamla kring dessa ska vi ta oss i visionens riktning.

Insatsområdena tar hänsyn till hur omvärlden påverkar oss. De bygger och vidareutvecklar våra kompetenser och tillgångar och beaktar de utmaningar vi står inför. Till varje insatsområde finns ett antal strategier knutna. Strategierna innehåller mål för arbetet och metoder för att förverkliga visionen.

Programmet fokuserar på fem insatsområden:

LEDARSKAPET – *Ett gränsöverskridande regionalt ledarskap för framgång*

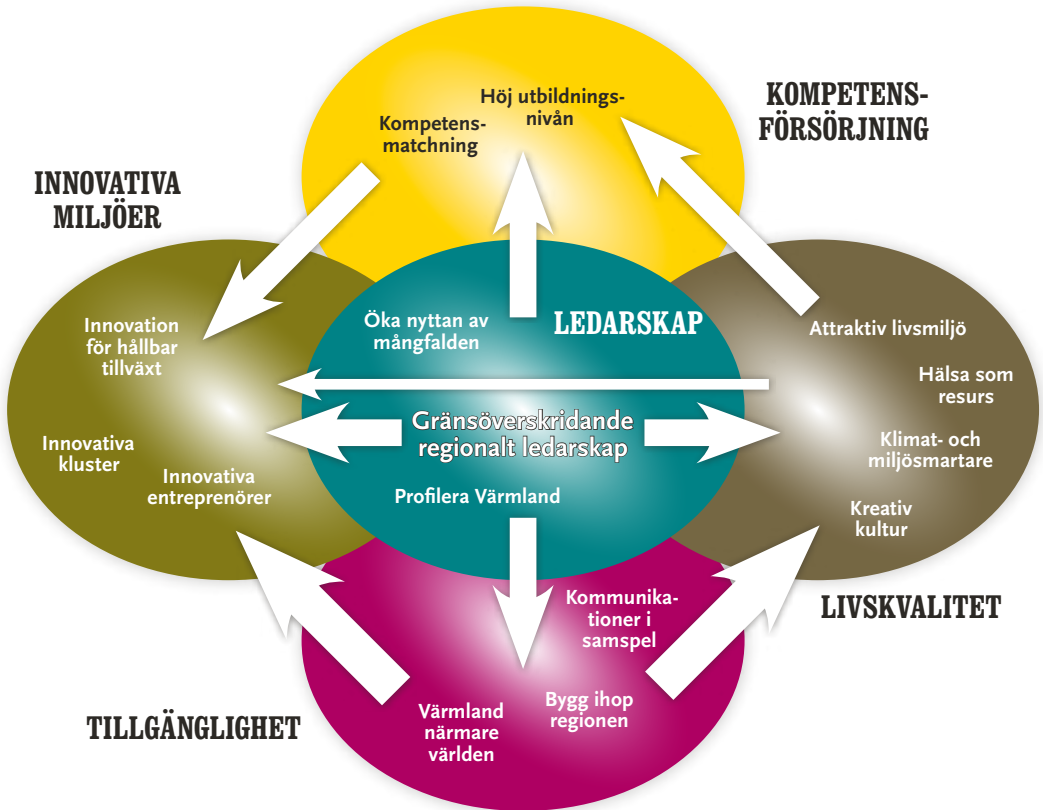
INNOVATIVA MILJÖER – *Ökad internationell konkurrenskraft för vårt näringsliv*

KOMPETENSFÖRSÖRJNING – *Kunskap och kompetens är grunden för hållbar tillväxt i en globaliserad värld*

TILLGÄNGLIGHETEN – *Bygg ihop Värmland och Värmland med världen*

LIVSKVALITET – *En friskare region som många vill bo i och flytta till.*

De fem insatsområdena är alla beroende av varandra. En del skapar förutsättningar som är avgörande för att kunna nå framgång inom andra områden.

Figur 1. De viktigaste sambanden mellan programmets insatsområden. Pilarna går från förutsättningsskapande områden till de som är beroende. Pilarnas tjocklek illustrerar graden av beroende.

Insatsområdet *Ledarskap* skapar förutsättningar för att utveckla regionens *Kompetensförsörjning*, *Innovativa miljöer*, *Livskvalitet* och *Tillgänglighet*. Ökad *Tillgänglighet* innebär bättre *Livskvalitet* för många. En bra *Livskvalitet* är i sin tur viktig för att behålla och locka de människor som behövs för att utveckla våra *Innovativa miljöer* liksom för att säkerställa en god *Kompetensförsörjning*. Det senare området gör att *Innovativa miljöer* får tillgång till den kompetens som behövs för att värmländska företag ska kunna bli framgångsrika.

På de följande uppslagen beskrivs insatsområden och strategier närmare.

LEDARSKAP

Ett kraftfullt gränsöverskridande regionalt ledarskap med förmåga att samla aktörer, prioritera, snabbt komma till beslut och genomföra långsiktiga satsningar är av stor betydelse för regionens utveckling.

Omvärldsförändringar i form av den ökande konkurrens som globaliseringen för med sig, storstadsregionernas växande attraktionskraft på människor och kapital samt resurs- och klimatfrågan och demografin ställer stora krav på det regionala ledarskapet i Värmland. Det regionala ledarskapet har betydelse för utvecklingen inom alla andra insatsområden och strategier. Gränsöverskridande regionalt ledarskap är därför den högst prioriterade strategin i programmet.

Det regionala ledarskapet består av de politiskt styrda organisationerna, näringslivet och universitetet. Triple helix är en beteckning som brukar användas för den här typen av samverkan. Allt oftare inkluderas även delar av den ideella sektorn med intresseorganisationer i det regionala ledarskapet. Handelskammaren, klusterorganisationer, universitetet och Region Värmland har utvecklats starkt de senaste åren. Tillsammans har Region Värmland, länsstyrelsen, landstinget och de tyngre intresseorganisationerna stärkt ömsesidiga förtroenden. Universitetet har på ett närmast unikt sätt närmat sig regionen via sin nya visionära inriktning som ett samverkansuniversitet. Förmåga till samspel med lokal, nationell och europeisk nivå avgör det regionala ledarskapets styrka. Inte minst EU-programmen blir efter hand en allt viktigare del av utvecklingsarbetet för Europas regioner.

Utmaningar för det regionala ledarskapet ligger i svårigheter att ta plats på den nationella arenan liksom inom EU, att ena kommuner när deras egna intressen väger tungt, att uppdrag och verktyg för regional utveckling fortfarande är uppdelade på två länsaktörer och att staten uppträder

på så olika sätt gentemot regionen genom sina olika myndigheter. En uppgift i det fortsatta arbetet är att mobilisera ungdomar och nya svenskar i regionens utveckling.

”Innovationsförmågan i regionen samt förnyelse och utveckling av näringslivet och den offentliga sektorn är frågor för de ledande aktörerna.”

Värmlands framtida ställning och regiontillhörighet, gränsregionala samarbeten och relationer till Norge är viktiga frågor på agendan. Med tanke på att stora delar av näringslivet är utlandsägt är det viktigt för det regionala ledarskapet att vara aktivt gentemot koncernledningarna. Gemensamt måste förståelse skapas och lösningar finnas för att hantera de små kommunernas förmåga att på sikt klara vård, skola och omsorg och andra uppgifter. Landstingets utmaningar som handlar om att prioritera mot bakgrund av nya medicinska möjligheter, behov, efterfrågan och begränsade resurser berör oss alla. Innovationsförmågan i regionen samt förnyelse och utveckling av näringslivet och den offentliga sektorn är frågor för de ledande aktörerna.

En stark “motor” med ett brett förtroende i samhället ökar möjligheterna för en framgångsrik process. Region Värmland har uppdraget att leda arbetet för hållbar tillväxt i Värmland. Region Värmlands uppdrag bör utövas på två sätt: genom att fatta de beslut man har mandat till och genom att praktisera ett “nätverksledarskap”. Den senare aspekten av uppdraget handlar om att vara en gränsgångare mellan olika verksamheter och kulturer, att formulera problem och få till stånd kollektiva lösningar av ibland komplexa problem. Att styra handlar i det sammanhanget snarare om att entusiasmera, övertyga, förhandla och engagera än att peka med hela handen. För detta krävs mötesplatser av olika slag, forum för samtal, arenor där man förhandlar och instanser där man genomför och utvärderar.

“Värmland måste ha fler utvecklande relationer med samarbetspartners runt om i världen som bidrar till att stärka vår konkurrenskraft.”

Det är av stor betydelse att det regionala ledarskapet utgår från ett systemperspektiv, det vill säga att man ser sammanhang och samband mellan olika aktörer. På så sätt kan varje åtgärd och aktör tydligt bidra till den övergripande måluppfyllelsen. Det regionala utvecklingsprogrammet kan vara grunden i samlande processer, under förutsättning att det kommuniceras effektivt och uthålligt med berörda målgrupper.

För en långsiktigt positiv utveckling krävs att Värmland har stor öppenhet – att Värmland välkomnar och öppnar upp för nya värmlänningar och tar vara på både kvinnors och mäns kompetens. Mångfald på arbetsplatser och i samhället bidrar till nytänkande och förändring. Kompetens om likvärdighetsfrågor och genus hos det regionala ledarskapet borgar för långsiktig framgång. Det regionala ledarskapet har en viktig roll när det gäller att lyfta fram vikten av mångfald.

För att vara konkurrenskraftig i fråga om kompetens, idéer och kapital behöver regionen vara känd för sina tillgångar och möjligheter på den globala arenan. För att kunna fylla varumärket Värmland med ett attraktivt innehåll är det viktigt att hela tiden utveckla tillgångarna i form av upplevelser, näringsliv, forskning och utbildning och goda livsmiljöer. För våra innovativa kluster är det viktigt att positionera sig på den internationella arenan. Ju mer av olika aktörers marknadsföring som samspelar via strategin Profilerar Värmland, desto kraftfullare genomslag kan vi åstadkomma. Ett aktivt arbete inom EU är en nyckelfråga.

Värmland måste ha fler utvecklande relationer med samarbetspartners runt om i världen som bidrar till att stärka vår konkurrenskraft.

Det gränsöverskridande regionala ledarskapets roll är att skapa goda förutsättningar för ett framgångsrikt arbete inom programmets övriga strategiområden.

Tillgångar att bygga vidare på: Erkänt hög grad av tillit och samverkan, bland annat via etablerade nätverk och intresseorganisationer. Närheten till Norge. Varumärket Värmland eftersom det är mer etablerat på den nationella arenan än de flesta andra regionbeteckningar. Klustren och naturen med Vänern och andra vattendrag, skogen, kulturmiljöer och attraktiva urbana miljöer.

GRÄNSÖVERSKRIDANDE REGIONALT LEDARSKAP

Målet är att snabbare komma fram till viktiga beslut i gränsöverskridande regionala frågor och att stärka den gemensamma förmågan till komplex problemlösning.

Vi gör det genom att

- långsiktigt styra och engagera med hjälp av vision, mål och utvecklingsprocesser och därmed ge fler aktörer möjligheter att bidra till och dra nytta av gemensamma satsningar
- på kort sikt styra med handlingsprogram som har tydliga prioriteringar och nedprioriteringar i ett systemperspektiv
- stärka sambandet mellan regional, kommunal och mellankommunal planering för bättre helhetslösningar och snabbare beslut
- bygga en stark plattform för analys av omvärlden och den egna regionen
- skapa forum, arenor och instanser med olika funktioner för de olika processtegen i det regionala tillväxtarbetet
- utveckla processer för snabba beslut och effektiva finansieringslösningar av regionalt viktiga satsningar
- kraftfullt verka för Värmlands intressen och driva utvecklingsarbete tillsammans med andra regioner och aktörer i Sverige, inom EU och globalt
- utveckla samarbetet med Norge och den gränsregionala samverkan
- gemensamt kommunicera *Värmland växer* och dess genomförande till utvalda målgrupper, framför allt i Värmland.

PROFILERA VÄRMLAND

Målet är att stärka bilderna av Värmland så att det blir lättare att attrahera såväl besökande, boende och företag som investeringar och människor med specialkompetenser.

Vi gör det genom att

- tydligare definiera de bilder av Värmland som vi vill visa upp för olika målgrupper
- profilera Värmland genom människor som står för det vi vill bli kända för
- sprida goda berättelser om Värmland
- satsa på intern marknadsföring i regionen så att ännu fler värmlänningar kan stå för ett gott värdskap och vara delaktiga i regionens utveckling
- skapa mervärde av marknadsföringsinsatserna genom samordning mellan aktörerna.

ÖKA NYTTAN AV MÅNGFALDEN

Målet är att bättre ta vara på allas kompetens.

Vi gör det genom att

- utbilda och coacha för att skapa förståelse för mångfaldens möjlighet för tillväxt
- öppna upp nätverk och strukturer genom att ta tillvara både kvinnors och mäns kompetens och aktivt involvera nya värmlänningar
- öka mångfalden i de innovativa miljöerna
- uppmärksamma företag och organisationer som visar vägen.

”För en långsiktigt positiv utveckling krävs att Värmland har stor öppenhet – att vi välkomnar och öppnar upp för nya värmlänningar och tar vara på både kvinnors och mäns kompetens.”

INNOVATIVA MILJÖER

Ökad innovationskapacitet och internationell konkurrenskraft i det värmländska näringslivet är en förutsättning för ökad regionexport och ökat välbefinnande.

En framgångsfaktor för Värmland är vår förmåga att öka flödet och uppkomsten av innovationer. Den mer genomgripande globaliseringen ökar konkurrensen. Förnyelse och utveckling blir därmed allt viktigare. Åtgärder som stärker den värmländska innovationskapaciteten bidrar på ett direkt sätt till det övergripande målet för ökad hållbar tillväxt. Därför bör sådana åtgärder höras till de högst prioriterade i programmet.

”Den kanske främsta utmaningen ligger i att stärka ett entreprenörskap som kan öka utväxlingen av den innovationskapacitet som finns.”

Kärnan i ett välfungerande regionalt innovationssystem är triple helix-modellen. Det ger förutsättningar för en ny institutionell ordning för konkurrenskraftig och tillväxtfrämjande kunskaps- och innovationsutveckling.

För att innovationer ska resultera i lönsamma varor och tjänster krävs en hög nivå och en hög geografisk koncentration av FoU-verksamheter. Dessutom behöver det vara en stor andel entreprenörer som ser till att de nya kunskaperna omvandlas till varor och tjänster som når en växande marknad. Den kanske främsta utmaningen ligger i att stärka entreprenörskapet. Ansvar ligger både på näringslivet och den offentliga sektorn.

En förutsättning för uppkomsten av innovationer är öppna, tillåtande,

”Ett konkurrenskraftigt näringsliv handlar om att våga stödja ett fåtal men kraftfulla satsningar på innovationer som tillför strategisk kunskap och kapital.”

inspirerande utvecklingsmiljöer där forskning, företag och en mångfald av människor möts. Innovationer uppstår sällan som isolerade händelser, utan i gränssnitt mellan olika kompetenser och branscher. De kreativa näringarna är en viktig stimulansfaktor. Den offentliga sektorn har en roll som problemformulerare och beställare till exempel inom områden som wellness, energi eller IT. Sociala innovationer blir också allt viktigare.

Karlstads universitets ställning inom forskning är inte självklar. Därför är det viktigt att försvara och utveckla forskningsresurserna och att öka legitimiteten för regionala perspektiv och koppling till näringslivets behov inom forskningen. Regionens förmåga till extern finansiering av forskning och deltagande i avancerade program som EU:s sjunde ramprogram för forskning behöver stärkas.

Ett konkurrenskraftigt näringsliv handlar om att våga stödja ett fåtal men kraftfulla satsningar på innovationer som tillför strategisk kunskap och kapital. Här blir mötet mellan företagens konkreta behov av problemlösning och forskningens förutsättningslösa sökande efter ny kunskap viktigt. För företagen blir det allt viktigare med tillgång till internationell spetskompetens för att säkerställa en avsättning på exportmarknaden.

Nya näringar härleds ofta ur starka kluster. Våra satsningar på kluster handlar därför inte om att bevara det etablerade, utan att hela tiden sträva mot förnyelse och breddning av näringslivet.

Mikrokluster är lokala tillgångar som förtjänar uppmärksamhet. Om regionens resurser inte räcker till för att stödja utvecklingen i de små klustren kan en strategi för dem vara att de knyter an till nationella och internationella satsningar.

En lämplig blandning av stora och små företag i näringslivet är gynnsamt då små företag lättare kan fånga upp och vidareutveckla nya varor och tjänster som ligger utanför storföretagens kärnverksamhet. I Värmland behöver andelen mikroföretag och små företag öka.

Det är en fördel för regionen om en högre andel av befolkningen arbetade i privat näringsliv. Det ger större möjligheter att ta vara på de innovationer som skapas. Framför allt i bruksorterna måste entreprenörskapet stärkas.

Generationsväxlingen i näringslivet kommer att intensifieras. Det gäller att ta vara på de möjligheter till förnyelse som detta ger.

Övergripande skall insatsområdet bidra till att stärka den värmländska attraktionskraften, öka tillväxten och höja lönenivåerna så att Värmland inte utarmas genom att tappa befolkning, idéer och utvecklingsresurser till starka storstadsområden.

Det gäller att ha blick för det som kommer, att våga satsa på entreprenörer i tillväxtbranscher. Detta bidrar till ökad branschbredd som minskar näringslivets sårbarhet. Ökande energikostnader och ett ökat globalt fokus på klimat- och miljöfrågorna ställer allt större krav på både näringsliv och offentlig sektor att ligga i framkant och positionera sig inom områden som förnyelsebar energi, energieffektivisering och miljöteknik. Även andra trender som individualiseringen, ökad köpkraft, den växande upplevelseekonomin och det ökade intresset för välbefinnande och hälsa ger fingervisningar om områden för nya växande marknader.

Tillgångar att bygga vidare på: The Paper Province är ett världsunikt skogsindustriellt kluster inom massa- och pappersteknologi. Kompetenser och resurser för förpackningsutveckling har samlats hos The Packaging Arena. Hela värdekedjan finns med tack vare samverkan mellan pappers- och massaindustri, grafisk industri, livsmedelsindustri, designbyråer och universitetets tjänsteforskning. Det stora antalet företag inom stål- och verkstadsindustrin gör regionen till en av de ledande i sitt slag i Europa. Compare IT är ett kluster med industriell IT och telekommunikation som bas och med gemensamma resurser för test av programvara. Det finns framstående energiteknikföretag i regionen som arbetar med värmepumpar, vattenkraft, vindkraft, bioenergi, solceller och energianpassning av bostäder.

Till ovanstående näringar och kluster finns även samordnande resurser i form av klusterorganisationer och kompetenscentra liksom forsknings- och utvecklingsresurser.

Besöks- och upplevelsenäringarna är relativt starka och bygger i första hand på natur, kultur och shopping.

Skogen kan ses som en resurs där förutsättningar finns för vidareförädling inom områden som bränsle, rekreation och inom skogs- och träindustrin.

På Karlstads universitet finns ett antal forskningsmiljöer med betydelse för innovation. Där finns även väl utformade funktioner för entreprenörstöd.

Kunskapsintensiva miljöer med potential för innovation finns även i andra delar av den offentliga sektorn, till exempel i sjukvården. Värmland är attraktivt för norska investeringar.

INNOVATIVA ENTREPRENÖRER

Målet är fler växande kunskapsdrivna region-exporterande företag.

Vi åstadkommer det genom att

- vidare- och kvalitetsutveckla stödstrukturerna (rådgivning och kapitalförsörjning med mera.) för innovatörer och entreprenörer samt förstärka samverkan mellan entreprenörstödande aktörer
- skapa arenor och nätverk där forskare, innovatörer, entreprenörer och riskvilligt kapital kan mötas och skapa mervärde
- stimulera till ökat entreprenörskap i kunskapsintensiva miljöer
- stödja tillväxtentreprenörer för att möta växande exportmarknader
- underlätta för entreprenörer som vill växa – oavsett ålder, kön och kulturell bakgrund – genom att utveckla olika stöd- och rådgivningssystem
- aktivt arbeta med kunskapen om och inställningen till entreprenörskap redan i tidig ålder.

INNOVATIVA KLUSTER

Målet är internationellt konkurrenskraftiga värmländska kluster.

Vi åstadkommer det genom att

- bygga stabila och långsiktiga klusterorganisationer
- uppmuntra till samverkan och förnyelse inom spetsområden med tillväxtmöjligheter inom och mellan klustren
- klustren positionerar sig på den internationella arenan för att skapa affärsmöjligheter
- vara attraktiva för utländska direktinvesteringar som för med sig nytt kapital, ny teknologi och know-how samt ny kompetens
- fånga möjligheter och uppmuntra till samverkan lokalt, regionalt, nationellt och internationellt inom nya tillväxtområden.

INNOVATION FÖR HÅLLBAR TILLVÄXT

Målet är en ökad innovationstakt och innovationshöjd.

Vi åstadkommer det genom att

- korta avståndet och öka samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor för att identifiera i första hand företagens men även offentlig sektors behov av stöd i forskning och utveckling
- investera i forskning för innovation i första hand för näringslivets behov men även för offentlig sektor
- verka för ökad externfinansiering av forskning
- vidareutveckla och skapa långsiktiga och strategiska innovationsplattformar där kunskap och perspektiv kan brytas mellan företag, offentlig sektor och forskningsmiljöer
- främja samagerande i nya gränssnitt och nätverk som leder till innovationer.

KOMPETENSFÖRSÖRJNING

God tillgång till kunskap och kompetent arbetskraft är en avgörande faktor för att behålla och utveckla ett konkurrenskraftigt näringsliv och en stark offentlig sektor.

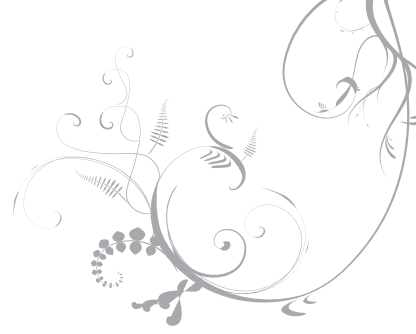

Nya kunskaper läggs till gamla och ju större kunskapsstock desto snabbare går genereringen av nya kunskaper. Därför är det viktigt att alla delar av utbildningssystemet håller hög kvalitet, från grundskolan till forskarutbildningarna. Genom att kunskap sprids både avsiktligt och oavsiktligt mellan individer blir den samhällsekonomiska nyttan av kunskapsinvesteringar i form av utbildningar och nätverk till och med högre än den privata nyttan.

”...ju större kunskapsstock desto snabbare går genereringen av nya kunskaper.”

Globaliseringen har medfört att företagens investeringar blir allt mer internationellt rörliga och lokaliseras till regioner och länder med de bästa förutsättningarna för att bedriva verksamhet. Arbetskraft med hög innovativ förmåga kommer att vara en av de viktigaste konkurrensfördelarna för Värmland i framtiden. Detta ställer stora krav på en anpassning av system och organisering inom hela utbildningssektorn, till exempel ökad gymnasiesamverkan för att möta arbetslivets kompetensbehov. Behovet av fler människor med teknikutbildning tycks vara långsiktigt.

När takten i generationsväxlingen på arbetsmarknaden ökar blir det avgörande att ha kontinuerlig påfyllning av kompetent arbetskraft. Förmåga att ta vara på nya entreprenörer och inflyttad arbetskraft blir där-

med allt betydelsefullare. Det innebär också att det blir mycket viktigt att behålla och utveckla studiemotivationen hos ungdomar för att inte tappa dem i utbildningssystemet. Att erbjuda ändamålsenlig vägledning vid val av utbildningar är även en viktig uppgift. Frågan om en väl fungerande grund- och gymnasieskola blir därmed central. Ett ständigt pågående systematiskt kvalitetsutvecklingsarbete är ett effektivt verktyg för hela utbildningssystemet, från förskola till universitet. Vi har inte råd att mista några ungdomar på vägen till yrkeslivet och vi måste även bli bättre på att ta vara på allas samlade resurser i arbetslivet.

Ett ökat samspel mellan skola och arbetsliv är en framtidsfråga. Utbildningen gynnas av en närmare koppling till arbetslivet. Näringslivets kontakt med akademiker och universitet via studenter gynnar företagens utveckling på sikt. Ett sätt att få en större andel av studenter från Karlstads universitet att stanna kvar efter utbildningen, är att skapa möjligheter för dem att under studietiden utveckla starka relationer till regionens arbetsliv. Fler och bättre praktikplatser kommer att behövas.

Jämfört med andra liknande regioner ökar utbildningsnivån långsammare i Värmland. Det är en stor utmaning för Värmland.

Framförallt är utbildningsnivån låg inom stora delar av näringslivet, vilket gör företagen sämre rustade för förnyelse och innovation. En väsentlig höjning av utbildningsnivån får stora positiva effekter för individ och samhälle genom att det bidrar till stärkt innovationsförmåga, förbättrad folkhälsa och ökad livskvalitet.

Det är av stor betydelse för den långsiktiga ekonomiska tillväxttakten att det råder en bra balans mellan utbud av FoU-personal med specialistkompetens och utbud av personal med hög allmänkompetens. Att bedriva insatser som stödjer såväl en allmän höjning av utbildningsnivån som en utveckling av specifik kompetens blir därför viktigt för att kunna förse de innovativa miljöerna med rätt kompetens. För att vara konkurrenskraftiga krävs inflöde av internationell spetskompetens och insatser i utbildningssystemet som främjar entreprenörskap. Språkkunskaper blir allt viktigare i och med globaliseringen.

Tillgångar att bygga vidare på: Karlstads universitet med sin vision om samverkan med det omgivande samhället. Utvecklade metoder för validering, det vill säga formalisering av kunskap. Formaliserade samarbetsarenor för kvalitetssäkring av utbildningar utifrån arbetslivets behov.

HÖJ UTBILDNINGSNIVÅN

Målet är att höja den samlade utbildningsnivån i regionen i snabbare takt än i jämförbara regioner.

Vi gör det genom att

- driva ett aktivt kvalitetsarbete i grund- och gymnasieskolan
- stimulera fler att gå längre i utbildningskedjan – från grundskola till högre utbildning med bibehållen eller höjd kvalitet i utbildningarna
- förstärka det livslånga lärandet genom ökad tillgänglighet till hela regionens utbildningssystem via kunskapscentra, lärcentra och distansutbildningar
- samordna utbildningsanordnare för ökad rörlighet och flexibilitet i utbildningssystemet
- knyta studenter starkare till regionen och dess arbetsliv så att fler stannar kvar efter studierna.

KOMPETENSMATCHNING

Målet är att säkerställa företagens och den offentliga sektorns kompetensbehov och öka värmlänningens anställningsbarhet.

Vi gör det genom att

- skapa gemensamma samarbetsarenor mellan utbildningsanordnare och regionens näringsliv för att bättre behovsanpassa utbildningarna
- integrera teori och praktik genom ökad interaktion mellan utbildningssystemet och näringslivet
- stimulera företagen att utveckla system för kontinuerlig kompetensutveckling av den egna arbetskraften
- effektivisera metoder för validering och utvidga dem till att omfatta nya branscher och områden
- ta vara på de äldre som kompetensresurs
- attrahera ungdomar till strategiskt viktiga utbildningar.

“För att vara konkurrenskraftiga krävs inflöde av internationell spetskompetens och insatser i utbildningssystemet som främjar entreprenörskap.”

TILLGÄNGLIGHET

*Vi behöver bygga ihop Värmland –
och Värmland med världen.*

De resor vi gör går över längre sträckor, regionalt, nationellt och internationellt. På ett liknande sätt ökar även transporterna av varor. De funktionella regionerna växer och vi går mot en allt mer ökad regionalisering.

Värmland har ett bra läge mellan tre storstadsregioner. Samtliga trafikslag möts i regionen och tillgängligheten via flyg med Europa är bra. Men regionen har i övrigt en låg internationell tillgänglighet. Samtidigt är näringslivet internationellt med många exportindustrier och ett betydande internationellt ägande. Det är viktigt att förbättra tillgängligheten så att den motsvarar kraven för ett attraktivt område vad avser företagande, utveckling och turism.

Ett välutvecklat infrastruktur- och transportsystem ökar Värmlands möjligheter att bättre kunna möta den globala konkurrensens krav på kunskapsdriven tillväxt. God tillgänglighet är en förutsättning för ett växande Värmland – då det gynnar kunskapsproduktion, arbetsrörlighet, service, företagande, studier, boende och upplevelser. Goda kommunikationer stärker även samhällets förmåga att klara strukturomvandlingen.

För att möta både värmlänningens och företagens behov är det viktigt med ett helhetsperspektiv, oavsett om det gäller fysiska eller virtuella lösningar med bredband. För individen handlar det om en resa som hänger ihop från dörr till dörr. För företagen handlar det om effektiva transportsystem som länkas ihop, men också möjligheterna att möta kunder i Sverige och utomlands. På samma sätt är det viktigt att samarbetspartners kan ta sig till Värmland.

Krav ställs på att transportsystemet ska vara hållbart ur ett miljö-, klimat-

och likavärdesperspektiv. Hänsyn ska tas till natur- och kulturmiljöer, vilket även kan innebära att tillgänglighet till dessa bör öka.

Trafiken är idag den största enskilda källan till utsläpp av växthusgaser. En ökning av biltrafiken i Värmland innebär en stor risk för ökning av dessa utsläpp. För att nå de regionala miljömålen är en utveckling av energieffektivare fordon och förnyelsebara drivmedel högst angelägna. Spårbunden trafik har stor potential såväl vad gäller att bidra till klimatmål som att korta restider och öka storleken på arbetsmarknadsregionerna. Att kombinera olika infrastrukturslag för resor och transporter blir därför allt viktigare.

IT-användningen ökar och e-tjänster inom handel, nöjen, offentlig service, innovation samt demokrati och inflytande utvecklas efter hand. Ett väl utbyggt bredband är en grund för en god utveckling av sådana tjänster.

”God tillgänglighet är en förutsättning för ett växande Värmland – då det gynnar kunskapsproduktion, arbetsrörlighet, service, företagande, studier, boende och upplevelser.”

Pendlingen har stadigt ökat och omfattar över halva arbetskraften. Pendlingen till Osloregionen är omfattande liksom utbytet med Örebro län. Karlstads FA-region⁵ är den åttonde största i Sverige och omfattar stora delar av Värmland. Trenden är att Värmland blir en allt mer sammanhållen region.

Det så kallade Värmlandskryssset, det vill säga E 18, riksväg 61, järnvägen Stockholm–Oslo, E 45 och järnvägen mot Göteborg är de stråk som har högst betydelse för våra kommunikationer och som därmed har högst

⁵ En FA-region är en region, inom vilken människor kan bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor. (FA-region står för Funktionell arbetsmarknadsregion.)

”Tillgängligheten behöver utvecklas i samspel mellan kommuner, regioner, staten, EU och näringslivet.”

prioritet i utbyggnaden. Sträckan Stockholm–Oslo ingår i den nordiska triangeln och är prioriterad av EU som en del i ”The Trans-European Network” – TEN. Ett resecentrum i Karlstad har stor betydelse för att möjliggöra snabbare, bekvämare, säkrare och mer miljöanpassade resor med kollektivtrafik.

Tillgängligheten behöver utvecklas i samspel mellan kommuner, regioner, staten, EU och näringslivet. Det är därför viktigt att många aktörer är införstådda med regionens särskilda utvecklingsförutsättningar och krav, så att beslut tas i en riktning som gynnar regionens utveckling. Finansieringslösningar som gör det möjligt att genomföra infrastrukturprojekt i snabbare takt behöver tas fram. Vi måste även uppmärksamma vilka konsekvenser utbyggnaden av höghastighetsjärnvägar kan få. Det är viktigt för att regionen inte ska hamna vid sidan av nya viktiga kommunikationsstråk.

Tillgångar att bygga vidare på: Tillgång till de fyra fysiska transportslagen (väg, tåg, båt och flyg) och därigenom goda förutsättningar för transportkedjor med flera olika transportmedel. Kommunikationshuvudstråken i Värmlandsskrysset. Forskning inom kollektivtrafik. God regional bredbandstäckning.

KOMMUNIKATIONER I SAMSPEL

Målet är att öka kundnyttan av befintlig infrastruktur.

Vi gör det genom att

- samordna persontransporter vad avser knutpunkter, tidtabeller, biljettsystem, information och andra tjänster så att det ger mervärde för kunden
- utveckla attraktiva gång- och cykelförbindelser inom och mellan tätorter
- genomföra åtgärder för god samverkan mellan transportslagen som tillgodoser företagets transportbehov
- utveckla en helhetssyn och god samverkan mellan transportplanering och bebyggelseplanering.

BYGG IHOP REGIONEN

Målet är vägar, järnvägar och vattenvägar som gör det möjligt att transportera gods och att resa säkert och bekvämt mellan Karlstad och kommunhuvudorterna i Värmland samt Örebro på mindre än en timme. Ett annat mål är att Värmland även i fortsättningen ska ha god tillgänglighet till virtuell kommunikation.

Vi åstadkommer det genom att

- finna finansieringslösningar som leder till snabbare genomförande av infrastrukturprojekt
- satsa på de etablerade kommunikationsstråken för såväl persontransporter som gods
- satsa på nya effektivare lösningar på person- och godstransporter
- uppgradera bredband och utveckla nya lösningar för elektronisk kommunikation så att Värmland behåller en stark position.

VÄRMLAND NÄRMARE VÄRLDEN

Målet är att det ska vara enkelt att snabbt komma till och från Värmland.

Vi åstadkommer det genom att

- utveckla tågförbindelserna mellan Karlstad och Göteborg/Oslo/Stockholm så att resan går på mindre än två timmar
- planera för att Värmland ska kunna anslutna till snabbtågsförbindelser söderut till Europa
- slå vakt om robust linjetrafik med Köpenhamn samt utveckla flygtrafiken så att man når fler internationella destinationer över dagen
- etablera fler charterdestinationer direkt från och till Värmland
- satsa på god framkomlighet för godstransporter till och från Värmland
- utveckla attraktiva vägar för turisttrafik till, från och genom Värmland.

LIVSKVALITET

Värmland ska vara en region som många vill bo i och flytta till.

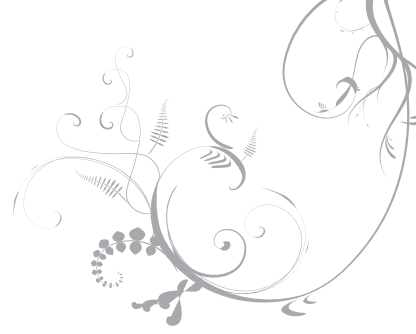
För att växa och utvecklas måste Värmland erbjuda attraktiva möjligheter att leva ett bra liv. Det goda livet kan se ut på många olika sätt. Den ökande individualiseringen, den allt högre utbildningsnivån och det ökade intresset för upplevelser, välbefinnande och hälsa gör att många i allt högre utsträckning låter livsstil och god livsmiljö styra var de bosätter sig.

”Konkurrensen med storstadsområdena om befolkningen kommer att vara kännbar.”

Försörjningsmöjligheter och konkurrenskraftiga löner tillsammans med god kvalitet inom vård, skola, omsorg och kommunikationer är nödvändiga men inte tillräckliga förutsättningar om vi ska locka fler att bli värmlänningar. Vi måste dessutom kunna erbjuda en mångfald av attraktiva boendeanternativ, lockande livsmiljöer, ett brett utbud av upplevelser och ett rikt föreningsliv. Både besökare, boende och företag vill ha många valmöjligheter. Ett bra samspel mellan stad och land är en fördel för att kunna erbjuda ett attraktivt boende på landet. Rimligt utbud av kommersiell service i glesbygden behöver i vissa fall säkras. Konkurrensen med storstadsområdena om befolkningen kommer att vara kännbar.

I en attraktiv region är trygghet, delaktighet och ett öppet socialt klimat viktiga byggstenar. En befolkning med god hälsa är ett viktigt medel för att stärka regionens konkurrenskraft, sysselsättningsutveckling och ekonomiska tillväxt. God sjukvård och förebyggande arbete för hälsa är därmed viktiga insatser för tillväxt och även för livskvalitet. Vi ska öka

människors möjligheter att skapa sina egna förutsättningar. Viktigt blir att alla ska kunna ta steget uppåt i försörjningstrappan, från bidragsberoende till ökad självförsörjning och allt mer högproduktiva jobb. Syftet är en förbättrad livssituation för individer, kompetensförsörjning för arbetslivet och minskade samhällskostnader. Förändrade uppdrag och anpassning av regler som bidrar till enklare samordning underlättar genomförandet. Samverkan mellan privat, offentlig och ideell verksamhet blir allt viktigare.

I dagens globaliserade värld blir olika geografiska regioners unika egenskaper alltmer avgörande för att skapa utveckling och hållbar tillväxt. Värmland erbjuder redan attraktiva miljöer, men vi kan utveckla dem och bli bättre på att berätta för andra om regionens kvaliteter. Besöksnäringen är många gånger beroende av satsningar i offentliga miljöer för sina produkter. Våra skogar och vattendrag är stora, ofta underutnyttjade resurser för avkoppling och upplevelser.

Värmlands attraktionskraft är beroende av en hållbar förvaltning av våra natur- och kulturtillgångar och ett aktivt klimat- och miljöarbete. Miljöproblemen är relativt små i ett internationellt perspektiv, även om vissa utmaningar kvarstår, till exempel i fråga om mångfald av arter, eftersläpande förurning och brister i kunskap om miljögifter. I samband med de väntade klimatförändringarna ökar översvämningsrisken för Vänern, Glafs fjorden och andra större vattendrag och sjöar. Beredskap måste även finnas för att hantera andra konsekvenser av klimatförändringarna. En effekt av globaliseringen är att priset på energi utjämnas såväl mellan energislagen som mellan olika delar av världen. Den begränsade tillgången på olja kombinerat med en efterfrågeökning innebär dessutom stigande energipriser. För att klara konkurrensen kommer det att ställas krav på energieffektivisering.

Ett offensivt energi- och miljöarbete i den offentliga sektorn kan i ett väl fungerande samspel med företag inom "Clean Tech-branschen" stödja utveckling av produkter för exportmarknader. På så sätt kan "Värmland betyda mer för världen".

Värmland har under lång tid varit beroende av invandring för arbetskraftsförsörjning och för att hålla folkmängden uppe. I framtiden väntas vi vara det i ännu högre utsträckning. Vi kommer att behöva människor med en rad olika kompetenser och med olika bakgrund. En kreativ och öppen miljö och ett rikt utbud av service och en fungerande bostadsmarknad ökar Värmlands attraktionskraft.

Kulturen är viktig för Värmland – både för den bild som skapas utåt, och för vår identitet och sammanhållning. Ett varierat kulturutbud vidgar våra perspektiv, ger förståelse och sammanhang.

Det blir allt viktigare att utveckla människors kreativitet. Förutom att det berikar våra liv bidrar det till utveckling av kreativa näringar, ökad innovationsförmåga och produktivitet inom industrin och offentlig sektor samt fler tillväxtentreprenörer.

En bra livskvalitet förutsätter goda möjligheter att enkelt kunna röra sig i regionen och att det finns starka innovativa miljöer.

**”Kulturen är viktig för Värmland –
både för den bild som skapas utåt,
och för vår identitet och
sammanhållning.”**

Tillgångar att bygga vidare på: Framgångsrika arenor, evenemang och kulturverksamheter. Natur-, kultur-, fritids- och idrottsupplevelser, bland annat vintersportanläggningar, Väner och andra vattendrag samt skogen. Attraktiva livsmiljöer ur ett europeiskt perspektiv. Tillgångar för egen energiförsörjning i form av vatten, vind och bioenergi. Lokalt producerad mat.

ATTRAKTIV LIVSMILJÖ

Målet är att stärka Värmlands förmåga att erbjuda hållbara livsmiljöer, en mångfald av trygga, attraktiva miljöer att bo och vistas i och stimulerande upplevelser inom natur-, kultur- och friluftsliv.

Vi gör det genom att

- vårda och förnya stadsmiljöer och landsbygd så att de på ett attraktivt sätt framhäver platsens identitet och särart, ökar tillgängligheten, utvecklar mötesplatser och är hållbar
- planera för ett funktionellt samspel och en god balans mellan stad och land
- planera för ett funktionellt och lockande utbud av boendeanternativ
- vårda och utveckla värdefulla besöksmiljöer, till exempel kulturminnen och natur- och friluftsupplevelser såsom skogen och vattendragen
- uppmuntra till satsningar inom den sociala ekonomin och stimulera till innovativa samhällsnyttiga initiativ.

HÄLSA SOM RESURS

Målet är fler värmänningar i arbete och förbättrad folkhälsa.

Vi gör det genom att

- öka samverkan mellan lokala, regionala och nationella aktörer som påverkar förutsättningar för en positiv hälsoutveckling för alla i Värmland
- stimulera insatser som leder till goda uppväxtvillkor och arbeta hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande under hela livscykeln
- göra insatser för att minska den arbetsrelaterade ohälsan och minska hälsoklyftor som är relaterade till kön och etnisk bakgrund
- göra insatser för att öka det sociala företagandet och därigenom hjälpa människor som står utanför arbetsmarknaden tillbaka in i samhället och arbetslivet.

KREATIV KULTUR

Målet är att utveckla ett blomstrande och dynamiskt kulturliv som; bidrar till utveckling av innovationsförmåga och tillväxt, lockar kreativa grupper, profilerar regionen, utvecklar besöksnäringen och berikar människor.

Vi åstadkommer det genom att

- bygga vidare på det vi är bra på och vara öppna för att kreativiteten ständigt tar sig nya uttryck
- aktivt hämta impulser och intryck utifrån och stärka samarbeten utanför regionen
- utveckla kulturlivet mot mer aktivt deltagande för publik och genom en breddning av basen av utövare
- stärka och utveckla mötesplatser och arenor för olika former av kreativ verksamhet, länka kulturen till kreativa näringar och utveckla arbetet med kultur i skolan
- använda kulturen i profileringen av regionen, satsa på några spetsområden som ger avtryck internationellt
- använda kulturen för att stärka den regionala identiteten och som ett medel för sammanhållning i samhället.

KLIMAT- OCH MILJÖSMARTARE

Målet är att lägga grunden för ett miljömässigt hållbart samhälle och se klimat- och miljöfrågorna i ett regionalt helhetsperspektiv.

Vi gör det genom att

- anpassa samhällsplaneringen till klimat- och miljömålen, till exempel genom satsningar på förnyelsebar energi, energieffektivisering, kollektivtrafik, hållbara transportsystem, livsmedelsproduktion
- säkra Värmland mot negativa effekter av klimatförändringar såsom översvämningar
- underlätta för människor och företag att vara klimat- och miljös-marta
- stärka den regionala kompetensen och forskningen kring energi-, klimat- och miljöfrågorna
- samordna den offentliga sektorns klimat- och miljöarbete med insatser inom insatsområdet *Innovativa miljöer* för utveckling av miljö- och energiprodukter via till exempel upphandlingar och markanvisningstävlingar.

ANALYSER

TILLGÅNGAR MED UTVECKLINGSPOTENTIAL

Nedan redovisas ett urval av tillgångar som bedöms vara fördelsskapande och unika för regionen. Det är dessa tillgångar som vi kan bygga vår utveckling på. Därutöver finns det sådant som är en slags bastillgångar som varje framgångsrik region måste ha för att överhuvudtaget vara konkurrenskraftig. Exempel på bastillgångar är fungerande vård, skola, omsorg, vattenförsörjning, avlopp, sophantering och räddningstjänst liksom utbyggd och fungerande infrastruktur. Det är värt att notera att tillgångarna bara utgör en plattform. Det är först när man kraftsamlar för att finna sätt att dra nytta av dem för framtiden som de kan bidra till ett bra resultat.

The Paper Province är ett världsunikt skogsindustriellt kluster inom massa- och pappersteknologi. I regionen finns alla stora maskinleverantörer representerade, liksom ett antal framgångsrika bruk och en rad små och medelstora underleverantörer inom olika discipliner. Mycket av den teknologi som används och installeras på bruk världen över har sitt ursprung i Värmland.

The Packaging Arena är en innovationsplattform med ett flertal forsknings- och utvecklingsmiljöer. Kompetenser för förpackningsutveckling har samlats från hela värdekedjan genom samverkan mellan pappers- och massaindustri, grafisk industri, livsmedelsindustri, designbyråer och universitetets tjänsteforskning.

Compare IT är ett kluster med industriell IT och telekommunikation som bas. Klustret har cirka 90 intressentföretag med närmare 3 000 anställda. Kopplingen till det skogsindustriella klustret är tydlig. Gemensamma resurser för test av programvara byggs upp och är därmed på god väg att bli ett styrkeområde.

Stål- och verkstadsindustrin är stor och stark i Värmland. Den gör regionen till en av de ledande i sitt slag i Europa. Antalet anställda uppgår

till cirka 14 000. Överlappning med The Paper Province utgörs av leverantörer av massa- och pappersmaskiner. Energiteknikföretagen är en betydelsefull del av näringen liksom fordonsindustrin.

Energiteknikföretag och forskning ligger långt framme med olika former av klimatanpassade energilösningar. Styrkeområden är värmepumpar, vattenkraft, vindkraft, bioenergi, solceller och energianpassning av bostäder. Vindkraftsindustrin sysselsatte år 2008 cirka 350 personer i regionen.

Livsmedelsindustrin är bred med såväl stora internationella företag, regionala strukturer som småskalig, lokal livsmedelsproduktion med utvecklingsresurser. I regionen finns ett flertal kända tillverkare och varumärken.

Entreprenörskapet är starkast i de västra delarna av regionen och de entreprenörskapsstödjande funktionerna på Karlstads universitet är väl utvecklade.

Utbildning och forskningsresurser utgör den kanske mest strategiska resursen för utveckling. Betydelsefulla resurser i sammanhanget är den utvecklade interaktionen mellan universitetet och det omgivande samhället. Tjänsteforskningen på Karlstads universitet har ett gott renommé i Sverige och ute i världen samtidigt som den ökar i betydelse för det värmländska näringslivet.

Kulturen, besöksnäringarna och de kreativa näringarna är områden med många olika typer av tillgångar. Arenor, institutioner och evenemang som Arvikafestivalen, Västanå teater, Värmlandsoperan, Löfbergs Lila Arena, Mårbacka och konstmuseerna lockar långväga besökare. Konsten, litteraturen och musiken bidrar till Värmlands tydliga kulturprofil. Natur-, fritids- och idrottsupplevelserna har stor bredd och är viktiga för att locka besökare till regionen. Shoppingen har de senaste åren utvecklats till en attraktion i sig.

Varumärket Värmland är förhållandevis konkurrenskraftigt i Sverige och delar av Europa. Värmland är dessutom attraktivt för norska investeringar.

Livsmiljön med Väneren och andra vattendrag, skog och kulturmiljöer liksom attraktiva urbana miljöer är i kombination med trygghet och tillit en god grund för attraktionskraft och utveckling. Det finns en hög grad av upplevd trygghet i Värmland i jämförelse med andra regioner.

Tillgångarna finns även redovisade under de olika insatsområdena. Lokala tillgångar med regional relevans finns redovisade kommunvis. Ett syfte är att underlätta för kommunerna att se sin roll i ett regionalt sammanhang.

Värmlands kluster och starka branscher finns representerade på olika sätt i kommunerna. Andra tillgångar, som utbildningar, pendlingsmöjligheter, boendemiljöer, natur- och kultur tillgångar eller ett bra läge, till exempel närhet till Norge, skiljer sig åt mellan kommunerna och ger dem därmed olika förutsättningar för sitt utvecklingsarbete. Ytterligare beskrivning av regionens tillgångar finns i bilaga 1.

LOKALA TILLGÅNGAR ...

Arvika

- Stark verkstads- och energiteknikindustri samt handel
- Starkt entreprenörskap, hög diversifiering av näringslivet
- Pendlingsmöjligheter med Norge och Karlstad, tågförbindelser
- Högre utbildning: universitetsutbildning på distans, Musikhögskolan Ingesund
- Ungdomskultur (Arvikafestivalen), besöksnäring med högkvalitativa attraktioner inom konst och hantverk (Visit Värmland)
- Glafsforden och Glaskogen (Visit Värmland)

Eda

- Stark pappersindustri (The Paper Province), stor verkstadsindustri (Stål & verkstad), växande handel och besöksnäring (Visit Värmland)
- Starkt entreprenörskap, hög diversifiering av näringslivet
- Område för norska investeringar
- Del av Oslos lokala arbetsmarknadsregion och tågförbindelser
- Närhet till flygplatser med internationella destinationer och lågprisflyg

Filipstad

- Stor verkstadsindustri (Stål & verkstad) och etablerad livsmedelsindustri
- Högre utbildning: Bergsskolan och Gammelkroppa skogsskola
- Sjö- och kanalsystemet Bergslagskanalen (Visit Värmland)
- Kulturmiljö: Långban

Forshaga

- Goda pendlingsmöjligheter med Karlstad
- Stark pappersindustri (Paper Province), stark tillväxt i (liten) verkstadsindustri (Stål & verkstad)
- Småföretagsamhet
- Beläget vid Klarälven, ett etablerat centrum för sportfiske som besöksnäring

(Visit Värmland)

- Klarälvsbanan (Visit Värmland)

Grums

- Stark bransch: pappersindustri (The Paper Province), stark tillväxt i liten verkstadsindustri (Stål & verkstad)
- Pendlingsmöjligheter/kommunikationer: Karlstad, tågtrafik, gynnsamt läge för godsterminaler
- Närheten till Vänern (Visit Värmland)
- Kulturmiljö: Borgvik och Liljedal (Visit Värmland)

Hagfors

- Stark och växande stål- och verkstadsindustri (Stål & verkstad)
- Bilsport, större arrangemang och Klarälvsbanan (Visit Värmland)
- Natur: Klarälven (Visit Värmland)

Hammarö

- Stark pappersindustri (The Paper Province), växande ICT-sektor (Compare/ Sätterstrand)
- Goda pendlingsmöjligheter med Karlstad
- Natur: Skärgårdsmiljö i Vänern (Visit Värmland)

Karlstad

- Stark ICT-sektor (Compare) med stark tillväxt, verkstadsindustri (Stål & verkstad och Paper Province), stark och växande handel (Visit Värmland)
- Diversifierat näringsliv
- Flygplats
- Gynnsamt läge för samordning mellan olika transportslag
- Karlstads universitet med högre utbildning och forskning
- Närhet till vatten, Vänern och Klarälvsdeltat, ett rikt kultur-, nöjes- och idrottsutbud (Visit Värmland)
- Regionalt centrum och viktig arbetsmarknad

... I ETT REGIONALT PERSPEKTIV ⁶

Kristinehamn

- Stark kemi-, pappers- (The Paper Province) och stålindustri, stark verkstadsindustri med hög tillväxt (Stål & verkstad) och växande handel (Visit Värmland)
- Hög diversifiering av näringslivet
- Pendlingsmöjligheter med Karlstad, Karlskoga och Örebro, tågförbindelser, bra läge för godsterminaler
- Natur: Vänern och Bergslagskanalen (Visit Värmland)

Kil

- Stark tillväxt i verkstadsindustri (Stål & verkstad), framgångar inom livsmedelsindustrin (Kil Innovation Food Arena)
- Goda pendlingsmöjligheter med hela Värmland, bra tågförbindelser, närhet till Karlstads Airport, gynnsamt läge för godsterminaler
- Del av Fryksdalen (Visit Värmland)

Munkfors

- Stor stål- och verkstadsindustri (Stål & verkstad)
- Pendlingsmöjligheter med Karlstad
- Klarälven med intilliggande värdefulla kulturmiljöer och större arrangemang (Visit Värmland)
- Klarälvsbanan (Visit Värmland)

Storfors

- Stark stål- och verkstadsindustri (Stål & verkstad)
- Pendlingsmöjligheter med Karlskoga, Kristinehamn, Karlstad
- Sjö- och kanalsystemet Bergslagskanalen (Visit Värmland)

Sunne

- Stark grafisk industri och förpackningsindustri (flexografi) med snabb sysselsättningsstillväxt (The Paper Province och

The Packaging Arena), hög tillväxt i (liten) verkstadsindustri (Stål & verkstad)

- Starkt entreprenörskap, hög diversifiering av näringslivet
- Pendlingsmöjligheter med Karlstad, tågförbindelser
- Utbildning inom flexografi/förpackningstryck
- Stark besöksnäring inom kultur, natur och hälsa, del av Fryksdalen (Visit Värmland)
-

Säffle

- Stark pappersindustri (The Paper Province), stor verkstadsindustri (Stål & verkstad)
- Hög diversifiering av näringslivet
- Pendlingsmöjligheter med Karlstad, tågförbindelser
- Beläget vid Vänern med potential för besöksnäring (Visit Värmland)

Torsby

- Hög diversifiering av näringslivet
- Pendlingsmöjligheter med Norge och Karlstad, tågförbindelser
- Stark handel och utvecklade resurser för vinterturism (Visit Värmland)
- Natur- och kulturvärden: Fryken, finnskogen och Klarälven (Visit Värmland)
- Del av Fryksdalen (Visit Värmland)

Årjäng

- Stark verkstadsindustri (Stål & verkstad) och växande handel
- Rikt småföretagande och starkt entreprenörskap, hög diversifiering av näringslivet
- Pendlingsmöjligheter med Norge – Oslo-regionen
- Område för norska investeringar
- Närhet till flygplatser med internationella destinationer och lågprisflyg
- Dalslands kanal och vildmark med kanotvatten (Visit Värmland)

⁶ Tillgångar vid programstart 2009.

TIO OMVÄRLDSTRENDER

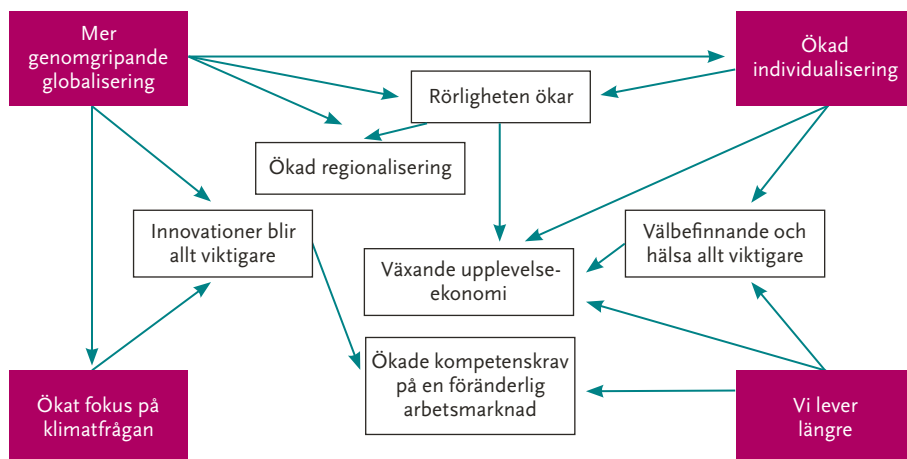
OMVÄRLDSANALYS

Värmland är en region bland många, inte bara i Sverige utan i världen. Det som händer i omvärlden har blivit allt viktigare för vår regions utveckling. Därför är det nödvändigt att spana efter mönster och sammanhang som visar vart världen är på väg – och som ger oss ett underlag för våra vägval.

Trendinventering och omvärldsanalys handlar om att lyfta blicken, använda fågelperspektivet och identifiera trender som kan komma att påverka framtiden. Trender är mönster i utvecklingen just nu och kan utgöra en plattform för resonemang kring framtiden.

Vi har frågat oss:

Vilka omvärldsförändringar påverkar förutsättningarna för att skapa hållbar tillväxt i Värmland mot år 2020?

Figur 2. Några viktiga samband mellan trenderna. De fyra trenderna i hörnen är de starkaste drivkrafterna som har stor inverkan på många olika områden.

Bland alla de förändringar som kan identifieras, har vi valt att beskriva de tio trender som vi tror kommer att påverka Värmlands framtid mest. Tillsammans ger de en bild av den långsiktiga utveckling som vi måste förhålla oss till.

MER GENOMGRIPANDE GLOBALISERING

Människor söker upplevelser, kontakter, utbildning och arbete utanför sitt lands gränser. Företagen blir allt mer integrerade i den globala ekonomin. Utlandsälgande blir allt vanligare, huvudkontoren och andra delar flyttas utomlands. Konkurrensen ökar, men också tillgången till större marknader. Forskning, värderingar och livsstilar blir allt mer globala.

Den handelspolitiska liberaliseringen och teknikutvecklingen är viktiga drivkrafter, liksom bättre kommunikationer, ökad individualisering och stark tillväxt i Asien och östra Europa.

Lokala resurser i form av råvaror och livsmedelsproduktion kan komma att få större betydelse när den globala ekonomin växer och efterfrågan och priser ökar.

Mer resande leder till ökad tolerans och ökad kulturell integration, men också till ökad tillgänglighet till droger och risk för smittspridning med snabba förlopp och ökad klimatpåverkan.

ÖKAD INDIVIDUALISERING

Vi blir allt mer individuella i våra val. Individens handlingsfrihet ökar. Egna behov går oftare före den gemensamma nyttan. Allt fler ser "ett behagligt liv" som en viktig sak. Vi väljer att uttrycka vår individualitet genom val av grupp tillhörighet. Livsstilskonsumtionen ökar kraftigt. Teknisk utveckling, företagets vinstintresse, snabbare globalisering, ökat välstånd och ökad kunskap är viktiga drivkrafter. Affärsmöjligheter finns i unika upplevelser som är individanpassade.

Virtuella kommunikationer skapar nya möjligheter att hålla kontakten med likasinnade oberoende av plats. Våra internetbaserade nätverk blir större och viktigare.

Det politiska intresset är förhållandevis stabilt, men allt färre organiserar sig. Lojaliteten till etablerade strukturer minskar. Trenden kan leda till ökad sårbarhet när sociala band upplöses.

VI LEVER LÄNGRE

Bättre levnadsförhållanden och den medicinska utvecklingen leder till att människor lever längre och att fler är friska högt upp i åldrarna. Andelen äldre i befolkningen ökar.

En stor andel kommer att lämna arbetsmarknaden under de närmaste åren. Arbetskraftsbrist är att vänta. Konkurrensen om invandrad arbetskraft ökar, eftersom fler länder delar samma problem. I vissa regioner kan detta förstärkas av att yngre ger sig av.

Pensionärerna blir en allt intressantare konsumentgrupp, men en växande andel äldre ställer också ökade krav på sjukvård och välfärdstjänster.

Trenden kan vända. Tecken på detta är ökande alkohol- och drogkonsumtion, barnfetma och andra tecken på ohälsa.

ÖKAT FOKUS PÅ KLIMATFRÅGAN

Klimatförändringarna blir allt mer påtagliga. FN-rapporter och kända debattörer som Al Gore har fört frågan långt upp på agendan. Trenden får konsekvenser för lagstiftning, ekonomiska styrmedel och internationella överenskommelser. Man kan både se en vilja till gemensamma lösningar och – om man inte lyckas – ökade risker för politisk instabilitet.

Det krävs både åtgärder för att hejda klimatförändringen och åtgärder som minskar de negativa verkningarna av ett förändrat klimat. I vår del av världen kan vi även räkna med vissa positiva effekter av ett varmare klimat. Andra miljöfrågor kan få ökad uppmärksamhet. Energieffektivisering blir en konkurrensfördel. Efterfrågan på energiteknik, miljöteknik och miljöanpassad teknik ökar.

RÖRLIGHETEN ÖKAR

Allt fler flyttar – särskilt unga kvinnor – och allt fler pendlar längre sträckor till arbetet. Bättre privatekonomi, bättre bilar och bättre kollektivtrafik ökar pendlingen. Under de senaste 30 åren har antalet personer som pendlar till ett arbete i annan kommun ökat från 700 000 till nästan 1,3 miljoner i Sverige. Därmed förstoras de lokala arbetsmarknadsregionerna: efterfrågan och utbud av arbetskraft kan lättare mötas.

Ekonomisk tillväxt underlättas och sårbarheten vid strukturomvandlingar minskar. Ökad rörlighet ställer ökade krav på samordning mellan trafikslagen och skilda planeringsprocesser. Men ökat resande leder också till ökade utsläpp av växthusgaser.

ÖKAD REGIONALISERING

Ökad globalisering, individualisering, förbättrade kommunikationer, teknisk utveckling och företagens regionala logik driver på regionaliseringen. Regionala intressen får större tyngd på nationalstatens bekostnad. De funktionella regionerna expanderar och blir mer integrerade i sig själva. De korsar administrativa och nationella gränser. När arbetsmarknadsregionerna växer, växer också marknaderna för boende, offentliga tjänster och företagande.

Stora urbaniserade och diversifierade regioner tenderar att växa på bekostnad av utvecklingen i små och glest befolkade regioner. Det kan bli svårt att bo kvar på landsbygden när energipriset ökar och välfärdens tjänster försvinner. Det är inte i länder, utan i starka regioner som tillväxten sker.

INNOVATIONER BLIR ALLT VIKTIGARE

Innovationer – nya eller bättre tjänster, produkter eller processer – är en nödvändig förutsättning för ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft. De teknikbaserade företagen väntas spela en allt viktigare roll. Innovationer i gränssnitten mellan olika branscher får en allt större betydelse för ekonomin.

Ett effektivt samspel mellan forskning, högre utbildning, näringsliv, offentlig sektor och politiska institutioner är centralt för fungerande innovativa miljöer. En ökad grad av specialisering blir nödvändig – regionerna har mycket att vinna på om de bygger vidare på sina komparativa fördelar.

VÄXANDE UPPELVESEKONOMI

Vi konsumerar allt mer upplevelser och kultur i olika former. Ökad individualisering, ökad fritid, höjd levnadsstandard, ökad kunskapsnivå, ökad rörlighet och en stark och snabb utveckling av informations- och kommunikationsteknologin är viktiga drivkrafter. Upplevelseekonomin genomsyrar samhällets sökande efter spänning och nya upplevelser, intryck och kunskap.

En stor bredd inom amatörkultur, ungas skapande, föreningsliv och utbildningsväsende lägger grunden för en professionell upplevelsenäring och ett positivt innovationsklimat. De kreativa näringarna bidrar till imageskapande – regional samhörighet, identitet och marknadsföring.

VÄLBEFINNANDE OCH HÄLSA ALLT VIKTIGARE

Medvetenheten om hälsans betydelse för välbefinnandet ökar. Hälsfrågorna får också allt större betydelse i arbetslivet. En förbättrad folkhälsa skapar bättre förutsättningar för välstånd genom ökad produktion,

minskad sjukfrånvaro och minskad utslagning. I vissa grupper ökar intresset för hälsofrågorna – det blir allt viktigare vad man äter, att man motionerar och hur man motverkar stress och ohälsa, i andra befolkningsgrupper ökar ohälsan. Kraven ökar på att kommuner, landsting och frivilligorganisationer ska satsa på förebyggande insatser. Kombinationen av krävande hälsomedvetna grupper, grupper med allt sämre hälsa och fler äldre vårdbehövande kommer att ställa sjukvården inför svåra prioriteringar.

ÖKADE KOMPETENSKRAV PÅ EN FÖRÄNDERLIG ARBETSMARKNAD

Tillgång till kunskap och kompetens som skapar en hög innovativ förmåga blir en allt starkare konkurrensfördel för regionerna. Arbetsformerna i samhället blir mer och mer flexibla. Det krävs en anpassning inom hela utbildningssektorn om regionen skall vara konkurrenskraftig. Nya samarbetskonstellationer och ökad interaktion måste utvecklas i gränssnittet mellan utbildnings-, arbetsmarknads- och näringslivsområdet.

Utbildningstiden blir allt längre och inträdet på arbetsmarknaden sker senare i livet. Högre utbildningsnivå bidrar till bättre hälsa och ökad livskvalitet, men klyftan mellan välutbildade och lågt utbildade tenderar att växa.

FYRA FRAMTIDSSCENARIER

I ett perspektiv mot år 2020 finns många osäkerheter kring hur omvärlden utvecklas. Scenarier visar alternativa bilder av den framtida omvärlden. De hjälper oss att ifrågasätta invanda synsätt och att skärpa våra strategier och skapa en handlingsberedskap för det oväntade.

Scenarierna nedan ger oss fyra alternativa bilder av hur vår omvärld och våra förutsättningar kan förändras. Inget av dem ger oss sanningen om hur det kommer att se ut år 2020. Ett av scenarierna kan bli verklighet, eller kanske mer troligt en kombination av flera. Men det kan lika gärna bli så att det är helt andra utvecklingar som tar fart. Diskussioner om alternativa framtider hjälper oss att förbereda oss för det annorlunda, hur det än kommer att se ut. I *Värmland växer* har vi använt dem för att testa att vision, insatsområden och strategier är robusta, oavsett vart omvärlden tar vägen.

Våra omvärldsscenarier bygger på två osäkerheter. Den ena osäkerheten gäller den svenska industrins förmåga att vara fortsatt konkurrenskraftig och den andra om klimatfrågan slår igenom globalt eller om ekonomisk tillväxt även framåt dominerar den globala agendan.

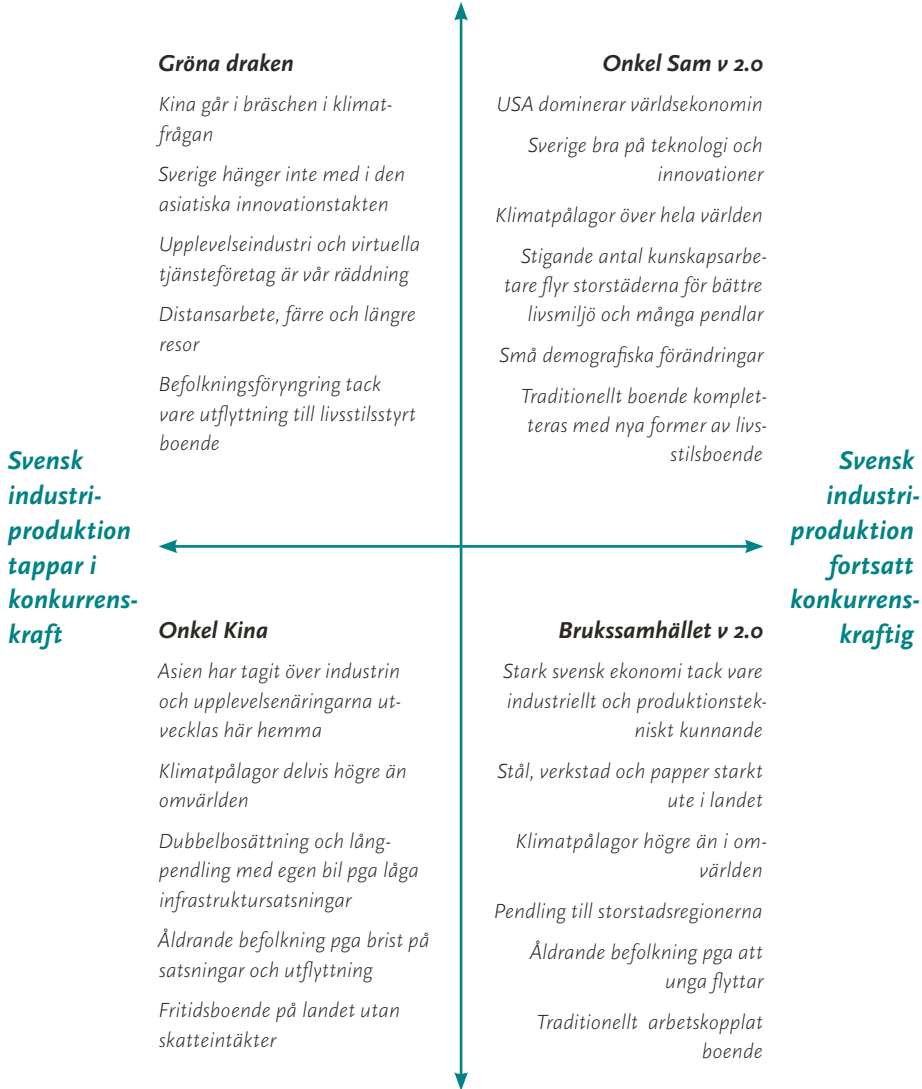
Genom att kombinera de två osäkerheterna i ett scenariokors skapas grunden för fyra helt olika scenarier.

Varje scenario har sina unika karakteristika. Scenarierna bygger på en analys av utfallet för 23 kriterier kring bland annat näringsliv, utbildning, boendepreferenser, kommunikationer, samhällsklimat, värderingar, livsstil och pendlingsmönster.

Till framtidsscenarierna bestäms ett antal indikatorer. Med hjälp av dessa indikatorer kan man följa utvecklingen och bedöma sannolikheten att respektive scenario kommer att förverkligas helt eller delvis. Ambitionen är att hålla scenarierna levande under hela planeringsperioden genom att följa upp med regionala tolkningar för Värmland.

Globalt genomslag för klimatfrågan

Klimatfrågan står tillbaka för ekonomisk tillväxt globalt

Figur 3. Sammanfattning av de fyra scenarierna.

UTGÅNGSPUNKTER OCH PROCESS

PLANERINGSPERSPEKTIV

BYGGA PÅ ERFARENHETERNA FRÅN 2004 ÅRS REGIONALA TILLVÄXT-PROGRAM (RTP)

Att utveckla en region kräver idogt arbete från åtskilliga aktörer innan det är möjligt att skörda frukterna. När det regionala tillväxtprogrammet (RTP) arbetades fram var delaktighet en viktig nyckel till framgång. Vikten av att mobilisera, förankra och få människor att känna sig delaktiga i framtagandet av programmet är en viktig pusselbit som vi har byggt vidare på från det regionala tillväxtprogrammet.

Programarbetet har även dragit nytta av omvärldsanalysen och analysen av tillgångarna samt utformningen av de fem insatsområdena från det regionala tillväxtprogrammet. Bedömningen är att de i lika hög grad är aktuella för nästkommande planeringsperiod, dock med tillägget att strategierna behöver vässas. *Värmland växer* tar därför sin utgångspunkt i RTP:s insatsområden.

I det regionala tillväxtprogrammet identifierades vikten av att regionen har ett starkt gränsöverskridande ledarskap. Värmland var den första region som lyfte denna fråga så tydligt i ett utvecklingssammanhang. Idag har flera regioner uppmärksammat vikten av detta och fört in det i sina regionala utvecklingsprogram.

PROGRAMMET I ETT STÖRRE SAMMANHANG

Vårt regionala utvecklingsprogram *Värmland växer* fyller flera funktioner. Programmet är regionens sätt att ta vara på och bidra till genomförandet av den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 och den nationella strategin för hållbar utveckling. *Värmland växer* är grund för en dialog mellan den nationella och den regionala nivån om de centrala frågorna för regional utveckling.

Värmland växer utgör ett underlag för inriktning och prioritering för olika program och åtgärder på lokal nivå, i länet, på flerlänsnivå och nationellt.

På detta sätt kan insatser inom olika politikområden lättare samordnas och samverka mot gemensamma mål.

På lokal nivå kan programmet utgöra underlag för lokala utvecklingsplaner och i förlängningen kommunala översiktsplaner.

Programmet är också ett verktyg för prioriteringar inom ramen för EU:s sammanhållningspolitik. Programmet vägleder oss även för framtida satsningar och prioriteringar av statliga utvecklingsmedel, EU:s transnationella sektorsprogram, programmet för entreprenörskap och innovation (CIP) och det sjunde ramprogrammet (FP7).

För Region Värmlands del ligger *Värmland växer* till grund för planering av den egna verksamheten.

Region Värmlands förhoppning är att programmet även ska användas som en vägledning och riktningsgivare för en mångfald av aktörer, såväl privata som offentliga och ideella.

VÄRMLAND I ETT UTIFRÅNPERSPEKTIV – OMVÄRLDSFÖRÄNDRINGAR

Omvärlden förändras och därmed vår spelplan och de spelregler som vi behöver förhålla oss till. För att bättre kunna förstå och förhålla oss till omvärlden identifierades tio "säkra" omvärldstrender som kan innebära såväl hot som möjligheter för oss. Trenderna har påverkat utformningen av insatsområden och strategier i programmet. Det är framför allt de slutsatser vi kunnat dra av vilka konsekvenser som trenderna kommer att få för Värmland som har varit vägledande. Men allt är inte lika förutsägbart. För att lyfta fram osäkerheter i utvecklingen och skapa beredskap för att hantera det oväntade har fyra alternativa omvärldsscenarier arbetats fram.

BYGGA PÅ DET VI ÄR BRA PÅ – VÅRA UNIKA/FÖRDELSSKAPANDE TILLGÅNGAR

Den region som vill skapa ett försprång inför framtiden gör klokt i att bygga vidare på de tillgångar och kompetenser som redan finns. I Värmland finns stora tillgångar som det är viktigt att inte bara förstå

värdet av, utan också att dra maximal nytta av. Tillgångarna finns beskrivna under de olika insatsområdena och i ett särskilt avsnitt.

VISIONENS KRAFT – VÅR ÖNSKVÄRDA BILD AV VÄRMLAND 2020

För att mobilisera all den kraft som behövs för att Värmland skall vara lyckosamt i framtiden behövs en gemensam starkt eftersträvansvärd målbild eller vision. En stark vision är också formad i ljuset av den framtida omvärlden och de styrkor vi kan bygga på. Många värmlänningar har varit medskapare till den gemensamma vision som finns i *Värmland växer*.

ROBUSTHET

Robusta strategier hjälper oss att ta de rätta stegen i visionens riktning samtidigt som de har en stark förmåga att möta utmaningar från omvärlden. De drar också stor nytta av de tillgångar som vi har. Dessutom behöver det ofta finnas strategier som driver på och möjliggör de förändringar som människor i regionen vill åstadkomma. För att fånga och prioritera dessa är det viktigt att ha en systemsyn som klargör drivkrafter och beroenden mellan strategier.

ANALYSER SOM SÄKRAR

För att säkerställa att vi gjort de bästa vägvalen och strategierna har en mängd analyser gjorts. I en analys har vi värderat i vilken grad vägval och strategier hjälper oss att möta omvärldsförändringar, att dra nytta av våra tillgångar och att gå i visionens riktning. Vi har också gjort sambandsanalyser för att skapa den systemsyn som är nödvändig för att inte negligera de strategier som är förutsättningar för att andra skall kunna ge effekt.

SECOND OPINION

För att eliminera hemmablindhet är det viktigt att ta in aktuell kunskap om regional utveckling och andras perspektiv på Värmlands utvecklingsmöjligheter. Vi har här gått igenom de rekommendationer som en internationell granskningsgrupp i ett OECD-projekt gett oss och låtit tio forskare vid Karlstads universitet och oberoende forskare och analy-

tiker inom regional utveckling granska vägval och strategier. Dessutom har ytterligare ett antal analyser gjorts på uppdrag av Region Värmland.

ANDRA DOKUMENT

Mer fullständigt underlagsmaterial finns samlat i en särskild bilaga till programmet. Handlingsprogram, policys, olika särtryck, kortversioner, informationsmaterial och översättningar med mera utarbetas efterhand. Allt material i senaste version finns tillgängligt på Region Värmlands hemsida www.regionvarmland.se.

DEN HÅLLBARA TILLVÄXTENS TRE DIMENSIONER

Vi vill ha ett systemperspektiv på programmet och dess genomförande. Saker sätts in i sina sammanhang. Inga strategier i programmet lever egna liv. Vissa strategier är beroende av aktiviteter i andra strategier och vissa strategier är drivande för att det skall hända saker inom andra strategiområden.

Som tidigare nämnts syftar det regionala tillväxtarbetet till att främja insatser som bidrar till en hållbar regional tillväxt och utveckling. I begreppet "hållbar" läggs dimensioner in såsom ekonomisk, social, och miljömässig hållbarhet. Social och miljömässig hållbarhet är viktiga tillväxtfaktorer för den ekonomiska tillväxten och vice versa. En hållbar tillväxt stärker vår regions långsiktiga ekonomiska utvecklingskraft, har avtagande miljöpåverkan och utvecklar vårt humana och sociala kapital. Hållbar utveckling och tillväxt är både ett mål i sig och ett medel för att på sikt uppnå hållbar tillväxt.

De tre dimensionerna har samband med många olika delområden och de kan verka i olika riktningar och vara olika starka. Arbetet med hållbar tillväxt kräver en systemsyn som gör det möjligt att utveckla ett strategiskt arbete, hantera målkonflikter samt att uppnå synergieffekter.

Vi har valt att ge var och en av de tre dimensionerna för hållbar utveckling egen hemvist i programmet där vi bedömt att de närmast hör hemma.

- Ekonomiskt: samtliga strategier inom insatsområdet *Innovativa miljöer*.
- Socialt: jämställdhet och integration inom ramen för strategin *Öka nyttan av mångfalden* inom insatsområdet *Ledarskapet* samt strategin *Hälsa som resurs* inom insatsområdet *Livskvalitet*.
- Miljömässigt: strategin *Klimat- och miljösmartare* inom insatsområdet *Livskvalitet*.

Detta innebär ändå att de är relevanta och betydelsefulla inom andra strategier. Avsikten med detta förhållningssätt är att öka tydligheten för det övergripande processansvaret.

De tre dimensionerna stödjer varandra ömsesidigt. Vid målkonflikter ska avvägningar göras. Nedan ges exempel på hur programmet kan förhålla sig till de tre dimensionerna och se dessa som en resurs i Värmlands framtida utveckling.

Innovationer är en nödvändig förutsättning för hållbar ekonomisk tillväxt men de skapar även bättre förutsättningar för den sociala och miljömässiga dimensionen att utvecklas. Genom att öka inflödet av idéer och an-

talet innovationer underlättar detta såväl miljöinnovationer som sociala innovationer. Att verka för ökad branschbredd, starkt entreprenörsklimat och dynamik i näringslivet borgar för hållbar ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning.

Regionens arbete med de regionala miljömålen och energi- och klimatstrategier är viktiga verktyg för att uppnå en miljömässigt hållbar tillväxt. En hållbar energiförsörjning är nödvändig för såväl industrins konkurrenskraft som vår miljö och våra levnadsvillkor. Omställningen till ett hållbart samhälle med hjälp av till exempel ny miljöteknik, nya lösningar och socialt systemtänkande ger förutsättningar för tillväxt och nya arbetstillfällen. Export av miljöteknik bidrar till bättre miljö på andra platser på jorden. Insatser för att skapa hållbara konsumtions- och produktionsmönster ger möjligheter för nyföretagande, sysselsättning och export.

Genom att aktivt integrera sociala och miljömässiga frågor i näringslivet ökar möjligheten för att stärka regionens konkurrenskraft. En bättre folkhälsa är en viktig del i arbetet för en hållbar tillväxt. En god folkhälsa ökar förutsättningarna för ekonomisk tillväxt genom lägre kostnader i försäkringssystemet och i sjukvården samt högre produktivitet hos arbetskraften. En god hälsa innebär också bättre livskvalitet vilket är en del av den sociala hållbara utvecklingen.

Insatser för att öka jämställdheten mellan män och kvinnor skapar en bättre balans mellan arbetsliv och familjeliv och bidrar till att höja regionens födelsetal och arbetskraftsutbud. Genom att ta tillvara både män och kvinnors kompetens kan vi öka vår innovationskapacitet då innovationer ofta uppstår i gränssnittet mellan olika kompetenser.

Värmlands demografiska utveckling innebär att allt färre kommer att försörja allt fler och att vi snart står inför arbetskraftsbrist. Vi kommer inte att ha råd att mista någon som kan verka i arbetslivet. Att genomföra insatser för att öka andelen kvinnor och män med utländsk bakgrund i arbetslivet är en framtidsfråga för Värmland. Förutom att dessa insatser ökar arbets-

kraftsutbudet ökar det även inflödet av ny kunskap och nya idéer som stärker den ekonomiska och sociala tillväxten.

Ytterligare ett sätt att öka arbetskraftsutbudet är att utveckla formerna för funktionshindrades möjlighet att arbeta.

Förändringar i omvärlden innebär hela tiden nya förutsättningar för vår regions utveckling. Globalisering och internationalisering är därför en viktig aspekt att beakta inom alla tre dimensionerna.

HUR ÄR PROGRAMMET SKRIVET?

I detta huvuddokument fokuseras på att lägga basen för vad vi ska göra. Programmet pekar inte ut enskilda aktörer eller projekt utan fokuserar på olika funktioner och processer som är värdefulla för regionens utveckling. Ansvar, aktörsroller och konkreta aktiviteter identifieras i handlingsprogram, se nedan.

KRAFTSAMLING I GENOMFÖRANDET

För att stimulera utvecklingsarbetet ytterligare krävs en kraftsamling i regionen. Många behöver identifiera sig med visioner och strategier för att kunna bidra till att genomföra mer handgripliga åtgärder. Nationella aktörer och EU måste engageras. En analys görs av vilka aktörer i regionen som är viktigast för att förverkliga vision och strategier. Ett urval av dessa bjuds in av processägaren för att bilda det nya Partnerskap Värmland⁶. En avgörande framgångsfaktor är att aktörerna har en samsyn om regionen, dess förutsättningar och vart den är på väg.

Till programmets insatsområden och utvecklingsstrategier utarbetas särskilda handlingsprogram. Avsikten med detta är att metodiskt bygga upp ett arbete som tar sin utgångspunkt i ett proaktivt programarbete. I handlingsprogrammen kommer det att framgå hur vi på kort sikt kan styra med

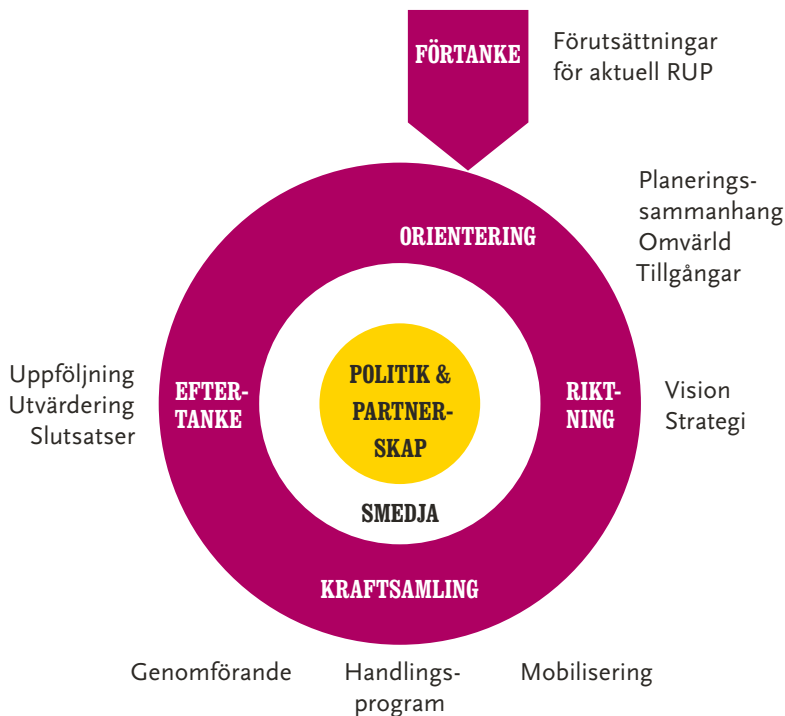
⁶ Länsstyrelsen, LO, TCO, LRF, Företagarna Region Värmland, Handelskammaren, Karlstads universitet och Värmlandskooperativen

tydliga prioriteringar och nedprioriteringar i ett systemperspektiv. Ansvar, aktörsroller och konkreta aktiviteter identifieras i handlingsprogrammen. Tidsperspektivet i dessa program är ett till tre år – beroende av område. Handlingsprogrammen kan omfatta en eller flera strategier och i vissa fall kanske endast en del av en strategi.

PROCESS

Arbetet med *Värmland växer* har följt den modellprocess för regionalt utvecklingsprogram (RUP) som Region Värmland utvecklat inom ramen för regeringsuppdraget Metodutveckling RUP 2004/05, se figur 4.

Figur 4: Planeringsprocess RUP 2004/05

Det arbete som redovisas i detta dokument har följt de tre första stegen.

- Förtanke – förutsättningar för aktuell RUP
- Orientering – planeringssammanhang, omvärld, tillgångar
- Riktning – vision, strategi

Arbetet har skett i ett växelspel mellan:

- Ett antal **breddgrupper** där lärande, inspel och förankring stått i fokus. Grupperna representerar stora delar av samhället.
- En **smedja** som analyserat och sammanställt programmet⁷.
- **Regionpolitikerna** som har gett uppdraget, kommit med synpunkter och slutligen fastställt programmet.

På vägen har samråd skett med Partnerskap Värmland och förtroendevalda i kommunerna och landstinget samt värmländska riksdagsledamöter.

När programmet är fastställt är vi inne i kraftsamlingsfasen, med mobilisering kring handlingsprogram och genomförande. I genomförandet läggs efter hand mer resurser på uppföljning och lärande.

⁷ Anders Olsson, Ann Otto och Ulf Nordström - Region Värmland, Hans Bandhold - Kairos Future och Åsa Rydin - Karlstads universitet, Cerut

UPPFÖLJNING OCH LÄRANDE

En viktig del i arbetet är säkerställandet av kontinuitet i genomförandeprocesserna och hanteringen av målkonflikterna. En särskild plan för uppföljning och lärande upprättas. Den handlar om att följa hur planeringsprocess och genomförandet sker, hur insatser i programmets olika delar utvecklas, hur engagemang och delaktighet ser ut, regionens utveckling, hur omvärldsfaktorer förändras som påverkar regionens utveckling, hur regional utveckling drivs på andra håll och forskningens samlade kunskap om regional utveckling. Detta synsätt ger ett ökat

lärande som hela tiden bidrar till att vi utvecklar, förändrar och initierar nya insatser.

Utvärderingar görs av planeringsprocessen och genomförandet. Slutsatser dras tillsammans med partnerskapet.

Mätning och uppföljning kommer att ske av effekt-, resultat- och aktivitetsmål. Särskilda indikatorer utformas när det inte går att mäta målen direkt. Projekt och utvecklingsprocesser följs och dokumenteras. Resultat och aktiviteter sammanställs och rapporteras.

Omvärlden bevakas genom att följa hur trenderna utvecklas och genom att försöka förstå vilket eller vilka scenarier vi närmar oss. Uppmärksamheten kommer även att vara riktad mot att fånga svaga signaler i omvärld-

den för att vi ska kunna skaffa oss försprång inför större förändringar av utvecklingsförutsättningar. Den mera närliggande taktiska omvärldsspanningen med nära koppling till den dagliga operativa verksamheten kommer att systematiseras.

Vi kan mer konkret lära oss av andra regioners utvecklingsarbete. Utbyte såväl inom som utanför EU är av vikt.

Analys och fördjupade studier av när- och omvärld, regionen som helhet eller av delområden, hjälper oss att förstå utvecklingen på ett mer genomgripande sätt än vad till exempel utfallet av måluppfyllelse och indikatorer ger.

Forskningen om regionalt hållbar tillväxt följs så att vi kan utveckla våra strategier. Genom att delta i utvecklingsprojekt tillsammans med andra regioner skapas tillfällen att lära av andra.

Information och kommunikation genomförs i syfte att stärka återkopplingen mellan aktörerna så att vi tillsammans ständigt utvecklar ett effektivare samspel på den regionala utvecklingsarenan. Genom Region Värmlands rapportserie sprids kunskaper om regionens utveckling.

De årliga rutinerna för uppföljning och lärande innebär att vi syntetiserar och i möjligaste mån omsätter all denna kunskap i uppdateringar och förnyelser av strategier, handlingsprogram, verksamheter och projekt.

Uppföljning och lärande på nationell nivå sker genom att strategierna i *Värmland växer* knyts an till prioriteringarna i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013.

**NATIONELL STRATEGI FÖR REGIONAL KONKURRENSKRAFT,
ENTREPRENÖRSKAP OCH SYSSELSÄTTNING 2007–2013**

Regional konkurrenskraft, entreprenörskap...

Innovativa miljöer

Entreprenörskap

Regionförstoring

Ett utvecklat informationssamhälle

Strategiskt gränsöverskridande samarbete

...och sysselsättning

Kompetensförsörjning

Ökat arbetskraftutbud

**VÄRMLAND VÄXER – OCH KÄNNER INGA GRÄNSER,
REGIONALT UTVECKLINGSPROGRAM 2007–2013**

Innovativa kluster

Innovation för hållbar tillväxt

Kreativ kultur

Gränsöverskridande regionalt ledarskap

Innovativa entreprenörer

Kreativ kultur (delar av strategin)

Klimat- och miljösmartare

Attraktiv livsmiljö

Kommunikationer i samspel

Bygg ihop regionen

Värmland närmare världen

Bygg ihop regionen

Kan beröra samtliga strategier

Höj utbildningsnivån

Kompetensmatchning

Öka nyttan av mångfalden

Hälsa som resurs

PRODUKTION:

Informationsenheten på Region Värmland, 2009-05

ANSVARIG UTGIVARE:

Informationschef Hedvig Bergenheim

FOTO:

Sid. 4 – Frida Edlund

Sid. 41, 56 & 61 – Per Eriksson, Trigger Photo

Box 1022, 651 15 Karlstad
regionvarmland.se